

Załącznik do Uchwały Nr XXX I / 214/2005

Rady Powiatu Wyszowskiego
z dnia 28 października 2005 roku
w sprawie uchwalenia Planu Rozwoju Lokalnego

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO POWIATU WYSZKOWSKIEGO NA LATA 2004 – 2006

**Z UWZGLĘDNIENIEM KOLEJNEGO OKRESU PROGRAMOWANIA UNII EUROPEJSKIEJ
NA LATA 2007 – 2013**

WSTĘP	5
1.0 OBZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	6
2.0 AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA NA OBZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU	8
2.1 Polozenie, powierzchnia, ludność	8
2.2 Środowisko przyrodnicze	9
2.2.1 Budowa geologiczna i ukształtowanie terenu	9
2.2.2 Warunki klimatyczne	10
2.2.3 Gleby użytkowane rolniczo	11
2.2.4 Surowce mineralne	11
2.2.5 Zasoby wodne	12
2.2.6 Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe	14
2.3 Turystyka	16
2.4 Zagospodarowanie przestrzenne	17
2.4.1 uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego	17
2.4.2 infrastruktura techniczna: stan systemu komunikacji, infrastruktury technicznej, w tym stopień uporządkowania gospodarki wodno- ściekowej, oraz gospodarki odpadami	23
2.4.3 własność nieruchomości	25
2.4.4 stan obiektów dziedzictwa kulturowego	25
2.4.5 identyfikacja problemów	31
2.5 Gospodarka	32
2.5.1 główni pracodawcy/struktura i trendy, ilość osób zatrudnionych w danych sektorach struktura - trendy	32
2.5.2 struktura podstawowych branż na terenie powiatu – trendy	33
2.5.3 identyfikacja problemów	33

2.6	Sfera społeczna.....	33
2.6.1	sytuacja demograficzna i społeczna terenu, w tym wielkość populacji, jej wiek, poziom wykształcenia i jego specyfika, wielkość populacji w wieku produkcyjnym oraz poziom bezrobocia.....	33
2.6.2	warunki i jakość życia mieszkańców, w tym poziom bezpieczeństwa	35
2.6.3	określenie grup społecznych wymagających wsparcia.....	40
2.6.4	rynek pracy	42
2.6.5	identyfikacja problemów.....	43
3.0	ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTUACJI NA OBSZARZE POWIATU WYSZKOWSKIEGO	43
3.1	Zmiany w strukturze gospodarczej obszaru, w tym zasady kształtowania rolnej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	44
3.2	Zmiany w sposobie użytkowania terenu	44
3.3	Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury.....	44
3.4	Poprawa stanu środowiska naturalnego.....	46
3.5	Poprawa stanu środowiska kulturowego.....	49
3.6	Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców, w tym zmiany w strukturze zamieszkania, ...	49
4.0	REALIZACJA ZADAŃ I PROJEKTÓW-WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY POWIATU	49
4.1	Planowane projekty i/lub zadania inwestycyjne w okresie 2004-2006	49
4.2	Planowane projekty i/lub zadania inwestycyjne w latach 2007-2013	50

5.0 POWIĄZANIE PROJEKTÓW Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE POWIATU WYSZKOWSKIEGO I WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	50
6.0 OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	51
7.0 PLAN FINANSOWY NA LATA 2004 – 2006	52
7.1 Plan finansowy na lata 2004-2006.....	52
7.2 Ocena sytuacji finansowej Powiatu Wyszowskiego w latach 2003 -2004 z uwzględnieniem planu budżetu na 2005r.....	54
8.0 SYSTEM WDRAŻANIA.....	59
9.0 SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	60
9.1 System monitorowania planu rozwoju lokalnego, sposoby oceny planu rozwoju lokalnego,.....	60
9.2 Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi,.....	61
9.3 <i>Public Relations</i> planu rozwoju lokalnego.	61

WSTĘP

Plan Rozwoju Lokalnego służy realizacji polityki programowania rozwoju lokalnego i regionalnego, jest nowoczesnym narzędziem zarządzania.

Został utworzony w celu efektywnego korzystania z funduszy europejskich w tym funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego – Działania 3.1 Obszary wiejskie i Działania 3.2 Obszary podlegające restrukturyzacji.

Priorytet III Rozwój lokalny, skierowany został głównie do samorządów zamierzających realizować projekty określone w Planie nie przekraczające wartości 1 mln. euro.

Powiat Wyszowski zamierza realizować projekty poniżej tej kwoty.

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Wyszowskiego wraz z Wieloletnim Planem Inwestycyjnym to dokument o charakterze strategicznym stanowiący integralną całość.

Zapisy Planu Rozwoju Lokalnego są spójne z Narodowym Planem Rozwoju, ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego, zatem działania zaproponowane w omawianym opracowaniu wynikają z celów w/w dokumentów.

Plan Rozwoju Lokalnego opracowano według zaproponowanej w podręczniku wdrażania ZPORR struktury oraz opracowanych dokumentów takich, jak:

- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Wyszowskiego na lata 2001-2015”,
- Plany Rozwoju Lokalnego Gmin Powiatu Wyszowskiego: Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka, Wyszów i Zabrodzie,
- Plan rozwoju dróg powiatowych w latach 2004-2006,
- Plan rozwoju dróg powiatowych w latach 2007-2013.

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2006 z uwzględnieniem kolejnego okresu programowania Unii Europejskiej na lata 2007-2013 został przyjęty przez Radę Powiatu w Wyszowie na sesji w dniu 28 października 2005 roku Uchwałą Nr XXXI/214/2005.

Zakłada się możliwość aktualizacji Planu Rozwoju Lokalnego w trakcie jego wdrażania. Główne kierunki zmian dotyczyć będą:

- aktualizacji listy zadań, przede wszystkim w zakresie wprowadzania nowych projektów,
- korekt w harmonogramie realizacji projektów,
- zmian w tabelach finansowych (pojawienie się nowych środków na realizację zadań).

1 .0 OBSZAR I CZAS REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

POWIAT WYSZKOWSKI

BOGATY

WALORAMI KRAJOBRAZOWO-KULTUROWYMI ORAZ
PRZYRODNICZYMI, A TAKŻE WYKSZTAŁCONĄ AKTYWNA
SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ.

WYSOKI POZIOM

WARUNKÓW ŻYCIA W TYM OPIEKI ZDROWOTNEJ I
BEZPIECZEŃSTWA SOCJALNEGO ORAZ PUBLICZNEGO
ZAPEWNIONY JEST DZIĘKI PRĘŻNIE ROZWIJAJĄCEJ SIĘ
GOSPODARCE, BAZUJĄCEJ NA TURYSTYCE, REKREACJI,
I ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW.

ZGODNIE

ZE SOBĄ WSPÓŁPRACUJĄCE SAMORZĄDY, Z WYSOKIM POZIOMEM
KADRY ZARZĄDZAJĄCEJ, STANOWIĄ OPARCIE DLA MIESZKANCÓW I

PRZEDSIĘBIORCÓW W PODEJMOWANYCH PRZEZ NICH DZIAŁANIACH.

W obszarze przestrzeni w celach i kierunkach działania znajdujących się w dokumencie pn. „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Wyszowskiego na lata 2001-2015”, oraz Planach Rozwoju Lokalnego Gmin Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka , Wyszków i Zabrodzie zawarte są cele, które stanowią naturalny obszar realizacji Planu Rozwoju Lokalnego dla Powiatu Wyszowskiego.

Plan ten określa szczególne obszary, które stanowią następujące wyodrębnione elementy:

- Zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowo-kulturowych,
- Turystyka ,MŚP i przyciąganie inwestycji wykorzystujących walory powiatu źródłem tworzenia nowych miejsc pracy ,
- Podniesienie wiedzy i umiejętności społeczności powiatu ,
- Poprawa bezpieczeństwa publicznego ,socjalnego i ochrony zdrowia ,
- Uzyskanie ładu w przestrzeni,

Powyższe obszary zapisane w celach głównych Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Wyszowskiego na lata 2001-2015” traktuje się jako obszary rozwoju społeczno - gospodarczego powiatu wyszkowskiego, priorytetowe na lata 2004-2013.

2.0 AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA NA OBSZARZE OBJĘTYM WDRAŻANIEM PLANU

2.1 Położenie, powierzchnia, ludność ¹

Powiat wyszkowski położony jest w północno – wschodniej części województwa mazowieckiego, w odległości ok. 60 km od Warszawy. Administracyjnie powiat składa się z sześciu gminy: jednej miejsko – wiejskiej (miasto i gmina Wyszaków) oraz pięciu wiejskich (gmina Brańszczyk, Długosiodło, Rzaśnik, Somianka, Zabrodzie).

W powiecie jest 241 miejscowości łącznie z miastem, zorganizowanych w 170 sołectw.

Siedzibą powiatu jest miasto Wyszaków, które zamieszkuje 26 915 mieszkańców.

Powiat wyszkowski rozciąga się między dolinami Bugu i Narwi, granicząc z powiatami: wołomińskim, legionowskim, pułuskim, makowskim, ostrołęckim, ostrowskim, węgrowskim.

Pod względem powierzchni (87 649 ha) powiat wyszkowski kwalifikuje się na 18 lokacie w województwie mazowieckim, liczba ludności (71 582 mieszkańców²) daje mu 23 lokatę. Gęstość zaludnienia (82 osób/km²) jest wyraźnie niższa od przeciętnej w Polsce i niższa od średniej Mazowsza.

Powiat wyszkowski jest powiatem typowo rolniczym, na strukturę przestrzenną, którego składają się obszary zurbanizowane miasta Wyszaków oraz tereny wiejskie z dość znacznym zróżnicowaniem zasobów i wyposażeniem.

Sieć osadnicza ma w głównej mierze układ pasmowo – koncentryczny z wykształconym ośrodkiem regionalnym, jaki stanowi miasto Wyszaków oraz ze strefą osadnictwa związanego z osią doliny Bugu. Utworzyło się także sześć niezbyt silnych lokalnych ośrodków obsługi mieszkańców.

W gminach położonych na terenach cennych przyrodniczo, szczególnie nad Bugiem, Narwią i Liwcem oraz w Puszczy Białej rozwija się budownictwo letniskowe, znacznie zróżnicowane pod względem standardów i dość rozproszone.

Powiat wyszkowski jest obszarem typowo rolniczym przy niewysokiej i słabej jakości gleb. Rolnictwo stanowi znaczący sektor w gospodarce powiatu. Pod względem użytkowania ziemi 51,62% powierzchni powiatu zajmują użytki rolne, z czego grunty orne zajmują 34,11% zaś pastwiska i łąki – 17,41%. Charakterystykę użytkowania gruntów w poszczególnych gminach powiatu prezentuje tabela nr 1

¹ Praca zbiorowa Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszковского na lata 2004-2011

² GUS 30 czerwca 2005 r.

2.2.1 Budowa geologiczna i ukształtowanie terenu³

Położenie obszaru powiatu wyszkowskiego według podziału fizyczno – geograficznego Polski⁴ przedstawia tabela 2.

Nizina Środkowomazowiecka jest najniższą położoną częścią nizin mazowiecko – podlaskich i stanowi nieckowate obniżenie we wschodniej części Nizin Środkowopolskich, którego osi morfologiczną stanowi dolina środkowej Wisły, stanowiąca ujście doliny Narwi i Bugu. Na terenie powiatu wyszkowskiego Nizina ta obejmuje mezoregiony: Dolinę Dolnego Bugu i Równinę Wołomińską.

Nizina Północnomazowiecka, stanowiąca północną część Nizin Środkowopolskich, położona jest na północ od doliny środkowej Wisły i dolnego Bugu, w dorzeczu środkowej i dolnej Narwi. W jej skład (w obrębie powiatu) wchodzi dwa mezoregiony: Międzyrzecze Łomżyńskie oraz Dolina Dolnej Narwi.

Dolina Dolnego Bugu stanowi sześciokilometrowy odcinek doliny Bugu pomiędzy Małkinią a Jeziorem Zegrzyńskim w Kotlinie Warszawskiej. Dolina ma kilka kilometrów szerokości i obejmuje łukowy teras zalewowy z licznymi starorzeczami i wyższe terasy akumulacyjne, przeważnie zawydmione i zalesione. Poniżej Małkini do rzeki Bug wpada z prawej strony rzeka Brok, a następnie z lewej – rzeka Liwiec.

Leżąca na południe Doliny Dolnego Bugu *Równina Wołomińska* jest krainą rolniczą, z małym udziałem lasów (co różni ją wydatnie od Doliny Dolnego Bugu) i stanowi południową granicę powiatu wyszkowskiego.

Międzyrzecze Łomżyńskie stanowi wysoczyznę morenową między dolinami Narwi i Bugu, wznoszącą się na wysokość 100 – 120 m n.p.m. W północnej części obszaru występują formy czołowo – morenowe i kemowe, otoczone najczęściej płaską i falistą wysoczyzną morenową. W południowej części rzeźba mezoregionu jest monotonna i płaska. Stanowią ją równiny sandrowe, przecięte przez liczne przepływy wód roztopowych. Po prawej stronie Bugu piaszczysta wysoczyzna polodowcowa opada stromą krawędzią (do 18 m wysoką) ku dolinie Bugu. W pobliżu doliny Narwi rozciągają się wydmy śródlądowe. Południową i wschodnią część regionu zajmują bory sosnowe (np. Puszcza Biała między Wyszkowem a Ostrowią Mazowiecką). Południowa część jest krainą rolniczą.

Dolina Dolnej Narwi stanowiąca zachodnią granicę powiatu wyszkowskiego jest swoistym regionem w obrębie Niziny Północnomazowieckiej. Po lewej stronie towarzyszy jej krawędź Międzyrzecza Łomżyńskiego, po prawej – taras Równiny Kurpiowskiej. W obrębie Doliny spotkać można zarówno bory sosnowe, jak i obszary wodno – błotne.

³ praca zbiorowa Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011

Rzeźba terenu w obrębie powiatu wyszkowskiego jest konsekwencją budowy geologicznej najmłodszych utworów, ukształtowanych w wyniku działalności akumulacyjnej lądolodu zlodowacenia środkowopolskiego oraz działalności fluwiglacjalnej wód polodowcowych. Ponad 50 % całego obszaru pokrywają zdenudowane równiny moreny dennej powodując, że teren ten przedstawia lekko falistą powierzchnię.

W wyniku akumulacyjnej i erozyjnej działalności lodowca i wód polodowcowych oraz współczesnych rzek i wiatru na terenie powiatu powstała urozmaicona rzeźba terenu, w obrębie której wyróżnić należy przede wszystkim: *równiny zdenudowanej wysoczyzny i jej krawędź, asymetryczną dolinę Bugu, akumulacyjno – erozyjne terasy doliny Bugu, równiny sandrowe oraz wydmy śródlądowe*. Obecnie istotnym czynnikiem kształtującym rzeźbę terenu powiatu wyszkowskiego jest gospodarcza działalność człowieka.

2.2.2 Warunki klimatyczne⁵

Na obszarze powiatu wyszkowskiego występuje Klimat Wielkich Dolin⁶.

Powiat położony jest w obrębie tzw. dzielnicy podlaskiej, przy czym północna część powiatu wyszkowskiego charakteryzuje się nieco ostrzejszym klimatem.

Średnia temperatura powietrza waha się od $-4,0^{\circ}\text{C}$ w zimie do $17,0^{\circ}\text{C}$ latem. Zima rozpoczyna się tu wcześniej niż na południu i trwa długo, lato jest krótkie i rozpoczyna się później. Pierwsze przymrozki mogą pojawiają się już 25 września a ostatnie mogą występować do 25 maja. W części południowej średnia temperatura powietrza waha się od $-3,0^{\circ}\text{C}$ w zimie do $17,3^{\circ}\text{C}$ latem. Okres wegetacyjny oscyluje około 210 dni (od 5 kwietnia do 29 października).

Wiatry mają przeważający kierunek zachodni, latem wzrasta udział wiatrów północno – zachodnich, zimą – południowo – zachodnich. W przejściowych porach roku pojawiają się wiatry z sektora wschodniego, a jesienią – południowo – zachodniego.

Tereny ciągnące się wzdłuż doliny Bugu charakteryzują się większą liczbą dni pogodnych w porównaniu z innymi częściami Mazowsza. Opady atmosferyczne wynoszą około 540 – 650 mm na rok z przewagą w lipcu (80 – 90 mm). Pokrywa śnieżna zalega przez dwa miesiące a opady stałe występują głównie w grudniu i styczniu.

Wielkość i częstota występowania opadów atmosferycznych ma istotny wpływ nie tylko na zasoby wód powierzchniowych i stosunki wodne w glebie, ale również na wilgotność powietrza i wymywanie zanieczyszczeń pyłowo – gazowych z atmosfery.

Warunki klimatyczne na terenie powiatu wyszkowskiego, w szczególności na silnie zalesionych jego terenach zaliczane są do gorszych w skali kraju. Mało korzystne są warunki nasłonecznienia, jak również stosunkowo często występują mgły poranne. Wilgotność powietrza jest znaczna, a przewietrzanie terenu niewystarczające.

---

⁴ Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002 r.

⁵ praca zbiorowa *Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011*

⁶ Romer E. *Regiony klimatyczne Polski*. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Wrocław 1949 r.

Na obszarach pradolinnych i w dolinach rzek występują stany inwersyjne temperatury powietrza na poziomie poniżej 200 m n.p.t. To niekorzystne zjawisko utrudnia rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń powietrza z niskich źródeł. Dla wszystkich emitorów wyrzucających zanieczyszczenia powyżej warstwy inwersyjnej jest to korzystna sytuacja, gdyż warstwa hamująca nie pozwala na opadanie zanieczyszczeń w pobliżu emitorów. Jednocześnie w warstwie przyziemnej występuje ograniczona dyfuzja pionowa powodująca hamowanie procesów unoszenia mas powietrza, ich mieszanie i przewietrzanie terenu. Zjawisku temu towarzyszy zwykle wzmożenie uciążliwości emitowanych zanieczyszczeń w przyziemnej warstwie atmosfery. Zjawiska takie są typowe dla okolic Wyszkowa.

2.2.3 Gleby użytkowane rolniczo⁷

Konsekwencją rzeźby terenu, warunków geologicznych i stosunków wodnych jest wytworzenie się określonych typów gleb. Warunki morfologii, geologiczne i wodne w obrębie powiatu wyszkowskiego są niezbyt korzystne dla wytworzenia urodzajnych gleb rolniczych. Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej według szacunków własnych Instytutu Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach wynosi dla powiatu wyszkowskiego 48,9 (dla województwa mazowieckiego – 59,4, dla kraju – 66,6).

W powiecie wyszkowskim gleby dobre i średnie (klasy III i IV) stanowią 28% użytków rolnych (w województwie mazowieckim – 55,7%, w kraju – 60,5%), a ich udział w przekroju przestrzennym jest zróżnicowany. Najwyższej jakości gleb występują na terenie gminy Somianka, najniższej – na terenie gminy Długosiodło. Gleby I i II klasy bonitacyjnej w powiecie nie występują w ogóle.

Na obszarze powiatu dominują generalnie gleby słabe, wykształcone na podłożu piaszczystym w obrębie wysoczyzny. Są to głównie gleby brunatnych wyługowanych, bielicówych i pseudobielicówych, miejscami czarnych ziem i gleb szarych. Na fragmentach dna doliny Bugu (głównie w starorzeczach) oraz w obniżeniach dolin bocznych, a także lokalnie w obniżeniach na terasie nadzalewowej wykształciły się gleby organiczne: torfowe, mające często charakter torfowisk niskich oraz mady.

Gleby płowe i brunatne tworzą przeważnie kompleksy żytnie dobre lub pszenne dobre, bardzo rzadko bardzo dobre. Gleby bielicowe oraz gleby rdzawe mają bardzo niską przydatność rolniczą – stanowią głównie kompleks żytni słaby lub żytnio – łubinowy. Gleby hydromorficzne tworzą przeważnie kompleksy trwałych użytków zielonych.

2.2.4 Surowce mineralne⁸

---

⁷ Praca zbiorowa Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011

⁸ Praca zbiorowa Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011

Obszar powiatu wyszkowskiego nie jest obszarem zasobnym w surowce mineralne. Wynika to z budowy geologicznej terenu i pokrycia utworów trzeciorzędowych grubą warstwą luźnych skał nagromadzonych w czasie zlodowacenia środkowopolskiego.

Wśród udokumentowanych złóż surowców mineralnych podstawową grupę stanowią kopaliny pospolitych, do których należą głównie kruszywa, surowce ilaste, piaski.

Na podmokłych i zabagnionych terenach powiatu występują także pokłady torfu o niewielkiej, maksymalnie kilku metrowej miąższości.

Na terenie powiatu udokumentowane złoża surowców mineralnych o zasobach powyżej 10 tys. ton i 1000 m³ tworzą piaski kwarcowe (złoże w Mostówce, gmina Zabrodzie o zasobach 5,6 mln m³) i piaski szklarskie (złoże także w Mostówce, gmina Zabrodzie o zasobach 8,8 mln ton).

Główne zagrożenie dla środowiska stanowi tzw. „dzika eksploatacja”, która powoduje nieodwracalne zmiany w naturalnym krajobrazie.

2.2.5 Zasoby wodne

Pod pojęcie *zasobów wodnych dorzecza*⁹ rozumieć należy wody śródlądowe powierzchniowe i podziemne, znajdujące się w obrębie danego dorzecza.

Zasoby wód powierzchniowych powiatu wyszkowskiego stanowią zasadniczo wody płynące i ich starorzecza (wchodzące w skład zlewiska Wisły). Główne zasoby stanowi rzeka Bug z lewobrzeżnym dopływem rzeką Liwiec. Uzupełnieniem zasobów są rzeka Narew oraz mniejsze ciek powierzchniowe (charakterystykę przedstawia tabela nr 3, w tym także rowy melioracyjne).

Rzeka Bug (III rzędowy lewobrzeżny dopływ Narwi), stanowiąca największy ciek wodny powiatu wyszkowskiego, w jego obrębie płynie asymetryczną doliną, o płaskim dnie w kierunku południowo – zachodnim, w której występuje kilka rozległych teras zalewowych.

Na swym prawym brzegu rzeka zbliża się do krawędzi wysoczyzny, powodując jej podcinanie. Długość Bugu w obrębie powiatu wynosi 68 km po lewej stronie (6 – 74 km) i 52 km po prawej (22 – 74 km).

Bug jest rzeką nieuregulowaną, dziką, stąd też zarówno szerokość jej koryta, jak i głębokość jest bardzo zmienna i na poszczególnych odcinkach wykazuje znaczne zróżnicowanie. Poza nurtem rzeka jest płytka. Istnieje tu dużo płycizn i piaszczystych łach, które często zarastają roślinnością. Powoduje to zmiany biegu rzeki i w konsekwencji odcięcia starego koryta tworzenie starorzeczy. Z czasem ulegają one zarośnięciu i przekształceniu w pokłady torfu (w czasie geologicznym). Bug charakteryzuje duża zmienność przepływów, ściśle uzależniona od warunków pogodowych. Na wiosnę (w okresie tajenia śniegu) i latem (po obfitych deszczach) często zdarzają się powodzie.

---

⁹ ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.) – art. 8 pkt 26

Główny dopływ Bugu na terenie powiatu wyszkowskiego stanowi rzeka Liwiec (gmina Wyszów), charakteryzująca się płytką, piaszczystą doliną o zmiennej szerokości od ok. 200 m do kilku kilometrów. Szerokość koryta waha się w granicach od ok. 5 do 50 m.

Liwiec uchodzi do Bugu w rejonie wsi Kamieńczyk.

Rzeka Narew na przestrzeni ok. 15 km stanowi północno – zachodnią granicę powiatu wyszkowskiego, a szerokość jej doliny w obrębie powiatu waha się od 1,5 km do 3,0 km.

Na pograniczu doliny Narwi usytuowane są gminy Długosiodło i Rząśnik.

Istotny element zasobów wodnych na terenie powiatu wyszkowskiego stanowią także szereg naturalnych zbiorników i oczek wodnych, wypełniających zagłębienia terenu. Najwięcej z nich znajduje się w dolinie Bugu, gdzie mają również charakter starorzeczy. Oczka wodne występują także w obrębie lasów na siedliskach wilgotnych oraz na terenach bagnisk śródleśnych, które w większości zostały objęte ochroną prawną, jako użytki ekologiczne. Zbiorniczki te stanowią cenny element krajobrazu powiatu, ale przede wszystkim ważne rezerwuary zasobów wodnych tego obszaru.

Na terenie powiatu na dzień sporządzenia diagnozy posiadał lokalizację tylko jeden zbiornik retencyjny – zbudowany w miejscowości Brańszczyk, gm. Brańszczyk.

Wody podziemne na terenie powiatu wyszkowskiego związane są przede wszystkim z czwartorzędowymi i trzeciorzędowymi oraz kredowymi i jurajskimi. Ze względów eksploatacyjnych największe znaczenie posiada poziom czwartorzędowy, co ma związek z jego łatwością odnawiania i płytkim występowaniem. W obrębie powiatu posiadają lokalizację dwa głównych zbiorników wód podziemnych: GZWP nr 221 oraz GZWP nr 215A (wg Kleczkowskiego).

GZWP nr 215A to zbiornik porowy, o warstwie wodonośnej w utworach triasowych i średniej głębokości ujęć ok. 180 m. Ze względu na naturalne zabezpieczenia od wpływów z powierzchni, nie jest on objęty strefą ochrony, a wpływ działalności człowieka na jakość jego zasobów można za znikomy. GZWP nr 221 to również zbiornik porowy, lecz o warstwie wodonośnej w utworach czwartorzędowych, o średniej głębokości ujęć ok. 100 m. Ze względu na słabą odnawialność jego zasobów wodnych przewiduje się ustanowienie dla niego strefy wysokiej ochrony (OWO), jednak nie jest to jeszcze możliwe ze względu na brak pełnej dokumentacji.

Jak już wspomniano głównym źródłem wód podziemnych na potrzeby lokalnej ludności są poziomy wodonośne zlokalizowane w obrębie utworów czwartorzędowych, zbudowane są z piasków różnych frakcji o zróżnicowanej miąższości warstwy wodonośnej, wahającej się w granicach od kilku do kilkudziesięciu metrów.

Pierwszą warstwę wodonośną stanowią wody podskórne na ogół na głębokości do 1 – 5 m, o zwierciadle swobodnym, bardzo narażone na zanieczyszczenia pochodzące z powierzchni terenu, w związku z czym praktycznie nieużytkowane. Drugi poziom wodonośny występuje na głębokości 20 – 45 m p.p.t. i stanowią go wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości ok. 1 – 10 m. Wydajność ujęć czerpiących z tego poziomu waha

się w granicach 25 – 50 m³/h. Trzeci poziom wodonośny występuje na głębokości ok. 50 – 60 m p.p.t. i jest najbardziej zasobny w wodę. Wydajność studni ujmujących wody z tej warstwy waha się w granicach 45 – 70 m³/h. Są to również wody o zwierciadle napiętym, stabilizujące się na głębokości 1 – 4,5 m.

W przypadku wielu ujęć warstwa wodonośna przykryta jest nadkładem utworów nieprzepuszczalnych lub słaboprzepuszczalnych (gliny, iły), a więc izolowana od ujemnych wpływów z powierzchni terenu. Brak jednak pewności co do ciągłości poziomu nieprzepuszczalnego.

2.2.6 Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe ¹⁰

Lasy i tereny leśne stanowią w powiecie wyszkowskim ok. 33% całkowitej jego powierzchni i charakteryzują się urozmaiconym składem gatunkowym oraz licznymi stanowiskami gatunków rzadkich i chronionych (wskaźnik lesistości dla województwa mazowieckiego wynosi 21,9%, dla kraju – 28,5%, dla Europy – 33%). Największy odsetek lasów w strukturze użytkowania terenu charakteryzuje gminę Brańszczyk (ok. 50%), najmniejszy – gminę Somianka (15%). W strukturze własnościowej lasów na terenie powiatu dominują lasy państwowe – 76,7%.

Znaczna powierzchnia leśna nie oznacza wysokiej jakości zasobów leśnych. Przeważają typowe lasy gospodarcze o niezgodnym układzie gatunkowym z siedliskiem i niezbyt wysokich zasobach biomasy (to ze względu na słabe gleby i mniej korzystne warunki klimatyczno – wodne). Szczególnie niskie oceny bonitacyjne dotyczą lasów będących własnością prywatną.

W strukturze wiekowej drzewostanów w lasach państwowych dominują lasy w II i III klasie wieku (20 – 60 lat). W lasach prywatnych przeważa drzewostan młody w II klasie wieku (do 40 lat). Drzewostany powyżej 80 lat zajmują nie więcej niż 10% powierzchni leśnych. Znaczny % tutejszych lasów stanowi drzewostan nasadzony przez człowieka. Jako relikwyt dawnych borów w trudno dostępnych rejonach wideł Narwi i Bugu zachował się jeszcze fragment naturalnego drzewostanu.

W obrębie lasów powiatu wyszkowskiego występują lasy pełniące funkcje glebochronne i wodochronne oraz lasy na stałych powierzchniach badawczych i doświadczalnych oraz wyłączone drzewostany nasienne. Na obszarze powiatu wyszkowskiego nie posiadają lokalizacji Leśne Kompleksy Promocyjne.

Przyrodniczo lasy powiatu wyszkowski należy do: krainy Mazowiecko – Podlaskiej (IV), dzielnic Niziny Podlaskiej i Wysoczyzny Siedleckiej (5) oraz mezoregionu Wysoczyzny Łomżyńskiej i Doliny Dolnego Bugu (b). Dominującymi typami siedliskowymi są w obrębie

---

¹⁰ praca zbiorowa Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011

powiatu: *bór mieszany świeży, las mieszany świeży* oraz *bór świeży*. Cechy klimatu i warunki glebowe sprawiają, że obszar powiatu leży poza zasięgiem buka, jodły i w zasadzie świerka.

Najcenniejszymi drzewostanami na terenie powiatu są drzewostany sosnowe. Występuje tu cenny rodzimy ekotyp sosny wywodzący swój rodowód z pierwotnych lasów Puszczy Białej. Gatunkami stanowiącymi istotną domieszkę w lasach sosnowych są dąb szypułkowy, brzoza, akacja i jarzębina. W podszyciu leśnym dominuje jałowiec pospolity, kruszyna pospolita i leszczyna. Gdzie niegdzie występują kępy modrzewia polskiego. Nadbużańskie lasy bogate są w grzyby, borówki – czernicę i brusznicę. W mniejszych ilościach występują maliny, jeżyny i poziomki.

Bogata szata roślinna i urozmaicona rzeźba terenu stwarzają warunki do powstania wielu nisz ekologicznych, które chętnie zasiedlają różnorodne gatunki zwierząt – zarówno bezkręgowych, jak i kręgowych. Bezkręgowce licznie reprezentowane są przez ślimaki, motyle i żuki. Wśród gadów na uwagę zasługują: jaszczurka zwinka, gniewosz plamisty i żmija zygzakowata (prawnie chronione). Wśród ptaków poza gatunkami pospolitymi (wróbel, sikory – uboga i bogatka, sroka, kawka i gawron) na uwagę zasługują gatunki chronione: bocian czarny, żuraw oraz myszołowy – zwyczajny i włochaty. Ssaki najliczniej reprezentowane są przez drobne gryzonie (myszowate, jeże, krety i wiewiórki) oraz zwierzynę łowną (zające, lisy dziki, sarny i jelenie).

Funkcje administratora w stosunku do lasów państwowych położonych na terenie powiatu wyszkowskiego pełnią dwa Nadleśnictwa: Leszczydół (po prawej stronie Bugu – obejmuje gminy: Brańszczyk, Długosiodło, Rząśnik, Somianka oraz Wyszków) i Drewnica (po lewej stronie Bugu – obejmuje gminy: Zabrodzie i Wyszków).

Do najistotniejszych zagrożeń terenów leśnych na terenie powiatu zaliczyć należy:

- przeznaczanie ich na cele mieszkaniowe i przemysłowe,
- fragmentację zwartych kompleksów leśnych,
- zmiany stosunków wodnych, głównie na skutek zabiegów melioracyjnych,
- zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego, sprzyjające występowaniu szkodników,
- lokalnie nadmierna penetracja rekreacyjno – turystyczna.

Na terenie powiatu wyszkowskiego wyróżnić można następujące typy krajobrazu: zantropizowany, pseudonaturalny, kulturowy i seminaturalny¹¹.

Obszary zabudowy miejskiej oraz zwartej zabudowy zagrodowej na terenie gmin określić należy mianem *krajobrazu zantropizowanego*, ponieważ notowane są tu w mniejszym lub większym stopniu przekształcenia rzeźby terenu i stosunków wodnych oraz zanieczyszczenie powietrza i wód gruntowych oraz zaburzenia w równowadze biocenoz.

Lasy oraz użytki zielone stanowią na terenie powiatu najważniejszy element krajobrazowy. Reprezentują one *krajobraz pseudonaturalny*. Są to zbiorowiska, jak sama nazwa wskazuje,

---

¹¹ Serafin A. *Środowisko przyrodnicze a szanse rozwoju powiatu wyszkowskiego*, w: „Rola obszarów chronionych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania terenów wiejskich w Polsce na przykładzie

przekształcone przez człowieka, mające często charakter wtórny. Na szczęście równowaga ekologiczna nie została tu całkowicie zaburzona, co daje zbiorowiskom tym szansę na samoregenerację. Dzięki temu stanowią strefę buforową dla zantropizowanego obszaru miasta. Znaczną część terenów powiatu reprezentuje *krajobraz typu kulturowego*. Charakteryzuje go absolutna dominacja roślinności pól uprawnych nad innymi zbiorowiskami. W krajobrazie tym względna równowaga ekologiczna utrzymywana jest w sposób sztuczny a jego funkcjonowanie cechuje pewnego rodzaju rytmika, wynikająca z cykliczności rozwoju agrocenoz. W nielicznych już fragmentach doliny Dolnego Bugu zachowały się jeszcze tereny o charakterze *seminaturalnym (prawie naturalne)*, predysponowane do ochrony prawnej.

2.3 Turystyka ¹²

Niezaprzeczalne walory przyrodnicze i krajobrazowe powiatu wyszkowskiego w połączeniu z niewielkim przekształceniem środowiska naturalnego stwarzają dogodne warunki do rozwoju różnorodnych form turystyki i rekreacji w tym regionie.

W chwili obecnej przeważającą formą turystyki na terenie powiatu wyszkowskiego jest mało aktywna turystyka pobytowa oraz formy wypoczynku związane z wodą. Podstawową formą turystyki pobytowej jest indywidualna turystyka weekendowa oparta na wypoczynku na prywatnych działkach rekreacyjnych (szczególnie popularna wśród mieszkańców Warszawy). Na terenie powiatu znajduje się ok. 8 800 działek letniskowych. Położenie ważniejszych miejscowości o intensywnej zabudowie letniskowej prezentuje tabela nr 4. Walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz zagospodarowanie infrastrukturalne powiatu wyszkowskiego stwarzają możliwość do rozwoju turystyki: pieszej, kolarskiej, konnej, wodnej oraz agroturystyki i ekoturystyki.

---

województwa mazowieckiego”, red. Stasiak, PAN Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Zeszyt 198, Warszawa 2001 r.

¹² praca zbiorowa Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011

2.4 Zagospodarowanie przestrzenne

2.4.1 Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego ¹³

Ochrona powietrza atmosferycznego

Jednym z podstawowych czynników decydujących o jakości środowiska przyrodniczego jest *sanitarny stan powietrza atmosferycznego*. Źródła zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego na terenie powiatu wyszkowskiego można podzielić na: *energetyczne, technologiczne oraz komunikacyjne*.

Najpoważniejsze źródła emisji zanieczyszczeń technologicznych do powietrza na terenie powiatu wyszkowskiego prezentuje tabela nr 5.

Ocenę stanu sanitarnego powietrza atmosferycznego na poziomie powiatów prowadzą Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska oraz Wojewódzka i Powiatowe Stacje Sanitarno – Epidemiologiczne

Stan jakości powietrza atmosferycznego oceniany jest pod kątem ochrony zdrowia ludzi oraz ochrony roślin. Ocena jakości powietrza z punktu widzenia ochrony zdrowia ludzi dotyczyła oceny zanieczyszczenia powietrza: SO₂, NO₂, CO, pyłem zawieszonym PM₁₀, ołowiem, benzenem i ozonem. Ocena jakości powietrza pod kątem ochrony roślin dokonywana jest dla: SO₂ (stężenie średnie roczne), NO (stężenie średnie roczne) i ozonu.

Charakterystykę stanu jakości powietrza atmosferycznego na terenie powiatu wyszkowskiego prezentują tabele 6 – 9.

Emisja zanieczyszczeń powietrza pochodząca z obszaru powiatu wyszkowskiego, na podstawie sprawozdawczości Głównego Urzędu Statystycznego, stanowi poniżej 1% globalnej emisji w województwie mazowieckim. Powiat zajmuje 20 miejsce w wielkości emitowanych zanieczyszczeń pyłowych w skali województwa mazowieckiego i także miejsce w odniesieniu do zanieczyszczeń globalnych.

Obszar powiatu wyszkowskiego ze względu na ochronę zdrowia oraz ze względu na ochronę roślin w oparciu o przeprowadzone badania został zakwalifikowany dla klasy A ¹⁴, czyli strefy, w której poziom substancji zanieczyszczających nie przekracza poziomu dopuszczalnego.

Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych

Nieracjonalna gospodarka zasobami wodnymi oraz wykorzystywanie cieków wodnych jako odbiorników ścieków spowodowało, że wody powierzchniowe są najsilniej

¹³ praca zbiorowa *Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011*

¹⁴ art. 89 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)

przekształconym i zdegradowanym elementem środowiska naturalnego, także w powiecie wyszkowskim.

Powiat wyszkowski położony jest w obrębie zlewni dwóch rzek: Narwi i Bugu, jednak tylko w przypadku rzeki Bug na terenie powiatu funkcjonuje punkt pomiarowo – kontrolny, zlokalizowany w Popowie na 11,7 km biegu rzeki, w gminie Somianka, prowadzony w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska realizowanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie.

Główne źródła zanieczyszczenia wód rzeki Bug na terenie powiatu wyszkowskiego stanowią: *ścieki komunalne i przemysłowe, spływy powierzchniowe z terenów rolniczych* (zawierające nawozy mineralne i organiczne oraz środki ochrony roślin) oraz *terenów komunikacyjnych, nielegalne zrzuty nieoczyszczonych ścieków* oraz *wody opadowe* (wprowadzające do wód zanieczyszczenia przemysłowe z atmosfery oraz spływające z terenów zurbanizowanych), a także *naturalne procesy hydrogeochemiczne w dolinach rzek* (np. rozkładu materii organicznej, wietrzenia skał podłoża geologicznego).

Przy rozpatrywaniu stanu czystości wód rzeki Bug istotne znaczenie ma wpływ transgranicznego transportu zanieczyszczeń, pochodzących z powiatów przez które ta rzeka przepływa. Głównymi źródłami zanieczyszczenia są miasta: Strzyżów z cukrownią, Włodawa z garbarnią, Drohiczyn. Rzekami, które doprowadzają do Bugu znaczne ładunki zanieczyszczeń są: Huczwa, Uherka odprowadzająca ścieki z Chełmna, Toczna oraz Cetynia niosąca ścieki z Sokołowa Podlaskiego. Poniżej Wyszkowa pośrednimi źródłami zanieczyszczenia są rzeki: Liwiec, Rządza i jej dopływ Cienka (odbiornik ścieków komunalno – przemysłowych z miasta Tłuszcz).

Ponadto na długim odcinku Bug jest rzeką graniczną i stanowi odbiornik dużych ilości, wysoko obciążonych ścieków z Ukrainy. Bezpośrednio do rzeki Bug bądź do jej dopływów spływają ścieki z okręgu przemysłowego z wieloma kopalniami i zakładami przemysłowymi, co powoduje że wody Bugu dopływają do granic Polski już znacznie zanieczyszczone.

Jakościową charakterystykę wód prowadzonych przez rzekę Bug w obrębie powiatu wyszkowskiego przedstawiają tabele 10,11,12.

Wyjaśnienia skrótów:

- BZT₅ – pięciodobowe biochemiczne zapotrzebowanie na tlen
- NO₂ – azot azotynowy
- m. coli – miano coli
- n. b. – nie badano

Źródło: Anna Serafin – Osowiecka, opracowanie własne na podstawie „Stan środowiska w województwie mazowieckim”. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2001 r.

Przebieg rzek Narew i Liwiec na terenie powiatu wyszkowskiego jest krótki, a jakość ich wód związany jest głównie ze zrzutami ścieków z poza terenu powiatu wyszkowskiego – w przypadku Narwi z powiatów ostrołęckiego i pułtuskiego, a w przypadku

Liwca z powiatu siedleckiego, w związku z czym ich stan sanitarny nie zostanie omówiony w niniejszej diagnozie.

Jakość wód podziemnych na terenie powiatu wyszkowskiego badana jest w ramach monitoringu krajowego, prowadzonego przez Państwowy Instytut Geologiczny. W powiecie lokalizację posiadają dwa otwory obserwacyjno – pomiarowe sieci krajowej monitoringu wód podziemnych: nr 1682 – zlokalizowany jest w mieście Wyszków, gmina Wyszków oraz nr 1020 zlokalizowany jest w miejscowości Brańszczyk, gmina Brańszczyk.

Badania wód podziemnych przeprowadzone dla otworu nr 1682 w 2000 r. pozwoliły zaszerzegać badane wody do klasy I a, czyli do wód o najwyższej jakości bez przekroczeń dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń, nadające się celów pitnych bez uzdatniania.

W 2002 r. badania wód podziemnych wykazały, iż ich jakość mieści się w klasie I b, czyli wód wysokiej jakości, nieznacznie zanieczyszczone o naturalnym chemizmie, odpowiadających wodom do celów pitnych i gospodarczych wymagających prostego uzdatniania.

Badania wód podziemnych przeprowadzone dla otworu w 2000 r. nr 1020 pozwoliły zaszerzegać badane wody do klasy III, czyli do wód o niskiej jakości, w których cechy fizyczne i zawartość głównych wskaźników zanieczyszczeń znacznie przekraczają normy obowiązujące dla wód pitnych. Wskaźnikiem powodującym taką klasyfikację była zawartość azotu azotynowego (N_{NO_2}). Analizy z 2002 r. pozwoliły zakwalifikować badane wody do klasy I b (podobnie, jak analizy z 1995 r.), co pozwala wnioskować, że niska jakość wód w 2000 r. stanowi jednorazowe wydarzenie.

Przyjmując za podstawę oceny „Klasyfikację jakości zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu środowiska” (PIOŚ, 1993) w powiecie wyszkowskim wydzielono rejony charakteryzujące się występowaniem wód wysokiej jakości (klasy I), średniej jakości (klasy II) i niskiej jakości (klasy III).

Ochrona przyrody

Obszar powiatu wyszkowskiego posiada wysokie walory przyrodnicze w krajowym i europejskim układzie przestrzennym oraz pełni ważne funkcje ekologiczne poprzez funkcjonowanie tu paneuropejskiego korytarza ekologicznego, jakim jest dolina rzeki Bug.

Pomimo niezaprzeczalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarowe formy prawnej ochrony przyrody zajmują na terenie powiatu wyszkowskiego zaledwie 0,1 % powierzchni ogólnej (w województwie mazowieckim obejmują 30,1 % powierzchni) i reprezentowane są przez wyłącznie *użytki ekologiczne*¹⁵, tj. bagna, tereny podmokłe, wilgotne łąki i pastwiska, torfowiska, nieużytki pokopalniane oraz zbiorniki i oczka wodne oraz wydma (w gm. Długosiodło). Ich charakterystykę prezentuje tabela 13 i 14.

¹⁵ art. 42 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880)

Uzupełnienie znikomej powierzchni obszarów chronionych stanowią pomniki przyrody¹⁶. Ich charakterystykę prezentuje tabela nr 15.

Powiat wyszkowski leży w obszarze funkcjonalnym „Zielonych Płuc Polski” będącym bazą terenową dla wypoczynku masowego i turystyki przyrodniczej. Wyjątkowe walory przyrodnicze powiatu wyszkowskiego spowodowały zainteresowanie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, związane z możliwością rozszerzenia na teren powiatu Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

W materiałach inwentaryzacyjnych stworzonych na potrzeby planów ochrony NPK istnieją opracowania projektowanych terenów chronionych w powiecie wyszkowskim¹⁷. Dane liczbowe dotyczące tych terenów prezentują tabele 16,17,18,19.

Na terenie powiatu wyszkowskiego posiadają lokalizację obszary wchodzące w skład europejskiego systemu obszarów chronionych NATURA 2000. W ramach obszarów specjalnej ochrony ptaków na terenie powiatu zlokalizowano kilka obszarów chronionych.

Pierwszy to obszar o nazwie „PLB140002 Dolina Dolnego Bugu”, nadzorowany przez Dyrektora Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego w Siedlcach. Powierzchnię tego obszaru w ramach gminy Powiatu wyszkowskiego prezentuje tabela 20.

Obszar „Doliny Dolnego Bugu” na terenie Powiatu wyszkowskiego przedstawia mapa nr1

---

¹⁶ art.40 ust.1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r o ochronie przyrody(Dz.U.Nr 92,poz.880)

¹⁷ Serafin A. *Środowisko przyrodnicze a szanse rozwoju powiatu wyszkowskiego*, w: „Rola obszarów chronionych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania terenów wiejskich w Polsce na przykładzie województwa mazowieckiego”, red. Stasiak , PAN Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Zeszyt 198, Warszawa 2001 r.

Drugi obiekt stanowi obszar o nazwie „PLB140009 Puszcza Biała”, którego charakterystykę w obrębie powiatu przedstawia tabela 21. Jednostkę nadzorującą stanowi Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie.

W ramach obszarów specjalnej ochrony siedliskowej na terenie powiatu zlokalizowany jest obszar „PLB140005 Ostoja Nadbużańska” (gminy Brańszczyk, Somianka, Wyszów i Zabrodzie) oraz obszar „PLB140015 Wydmy Lucynowsko – Mostowieckie” (gminy Wyszów i Zabrodzie). Ich charakterystykę prezentuje tabela 22

Działaniem sprzyjającym ochronie zasobów przyrodniczych jest prowadzenie zalesień. Ich przebieg na terenie powiatu wyszkowskiego charakteryzują tabele 23 i 24.

Gospodarka odpadami ¹⁸

Obecnie jedno z największych zagrożeń dla środowiska naturalnego stanowią odpady, będące wytworem człowieka i stanowiące formę nieprzydatną w miejscu i czasie ich powstania. Większość z nich jest wysoce uciążliwa i toksyczna dla środowiska przyrodniczego.

Głównym źródłem powstawania odpadów na terenie powiatu wyszkowskiego są gospodarstwa domowe, obiekty użyteczności publicznej, zakłady usługowo – produkcyjne oraz obiekty turystyczne.

Na terenie powiatu wyszkowskiego powstają odpady komunalne, przemysłowe oraz niebezpieczne ¹⁹.

Podstawowym sposobem postępowania z odpadami komunalnymi na terenie powiatu jest ich składowanie na składowisku odpadów – na szerszą skalę nie jest prowadzona selektywna zbiórka odpadów komunalnych. W powiecie wyszkowskim funkcjonują dwa gminne składowiska odpadów, wszystkie o uregulowanym stanie prawnym: w miejscowości Janki – gmina Somianka, w miejscowości Bosewo Nowe – gmina Długosiodło . Pozostałe gminy tj. Brańszczyk, Rzańnik, Wyszów i Zabrodzie nie posiadają własnych składowisk odpadów i korzystają na zasadzie porozumień pomiędzy gminami z wysypisk gmin sąsiednich.

Podstawowym sposobem postępowania z odpadami niebezpiecznymi i przemysłowymi jest ich przekazywanie do unieszkodliwienia lub zagospodarowania podmiotom posiadającym stosowne zezwolenia w tym zakresie.

---

¹⁸ Praca zbiorowa Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011

¹⁹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112 poz.1206)

Turystyka

Należy zaznaczyć, że nadmierny i niekontrolowany rozwój turystyki stanowić może istotne zagrożenie dla środowiska przyrodniczego, wyrażające się przede wszystkim w: „dzikim zagospodarowaniu” obszarów cennych przyrodniczo, wzroście skali emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz nadmiernej liczbie turystów, w tym zmotoryzowanych.

W celu ograniczenia powyższego zagrożenia konieczne jest:

- eliminowanie dzikiego zagospodarowania poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w tym w zakresie ukierunkowanego rozwoju bazy turystycznej,
- selektywny dostęp do terenów najcenniejszych przyrodniczo,
- rygorystyczne przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do nowo budowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych,
- odpowiednia procedura lokalizacyjna chroniąca tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem,
- promowanie alternatywnych (do motorowego) środków transportu i rozwój systemu ścieżek rowerowych i szlaków pieszych,
- kształtowanie świadomości i zachowań proekologicznych mieszkańców i turystów.

Komunikacja

Nadmierny rozwój komunikacji, w połączeniu ze złym stanem nawierzchni, może oddziaływać w negatywny sposób na środowisko przyrodnicze, w szczególności poprzez: emisję spalin, generowanie hałasu i wibracji, degradację walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz nadzwyczajne zagrożenia środowiska.

W celu minimalizacji powyższych oddziaływań konieczne jest:

- zwiększenie płynności i przepustowości sieci drogowej,
- podwyższenie standardów technicznych infrastruktury drogowej,
- eliminacja ruchu drogowego o charakterze „tranzytowym” „Duża Obwodnica Warszawy” z centrum Wyszkowa (pilna budowa drogowych układów obwodnicowych),
- przestrzeganie zasad kwalifikacji pojazdów do ruchu drogowego,
- rozwój transportu publicznego oraz rozwój i wykorzystanie alternatywnych rodzajów transportu (np. transport kolejowy),
- podejmowanie działań technicznych zabezpieczających mieszkańców przed nadmiernym hałasem (ekrany, pasy zieleni, okna dźwiękoszczelne).

2.4.2 Infrastruktura techniczna²⁰

Powiat Wyszowski dysponuje siecią dróg komunikacji lokalnej, ponadlokalnej i regionalnej. Przez teren powiatu przebiegają dwie drogi krajowe: nr 8 prowadząca od przejścia granicznego do Czech w Kudowie – Słonek do przejścia granicznego na Litwę w Budzisku przez Piotrków Trybunalski - Warszawę – Wyszów – Białystok – Suwałki, jest jedną z głównych szlaków komunikacyjnych między południową a wschodnią częścią kraju oraz droga nr 62 Włocławek – Płock – Nowy Dwór Maz. – Serock – Wyszów – Łochów – Drohiczyn.

Droga krajowa Nr 8 na terenie powiatu wyszkowskiego do 2013 r zostanie drogą ekspresową, natomiast droga Nr 62 tworzy tzw. "Dużą Obwodnicę Warszawy".

Mapa Nr 2 przedstawia powiat wyszkowski w planach ponadlokalnych systemów infrastruktury technicznej województwa mazowieckiego .

Sieć dróg publicznych na terenie powiatu uzupełniają dwie drogi wojewódzkie: nr 618 Gołmin – Pułtusk – Wyszów oraz nr 694 Przyjmy – Brok – granica województwa oraz drogi powiatowe i gminne.

Szczegółową charakterystykę układu komunikacyjnego powiatu wyszkowskiego prezentuje tabela nr 25.

Zarząd Powiatu Wyszowskiego jest zarządcą sieci dróg powiatowych o łącznej długości 300,8 km dróg: w tym 293 km dróg zamiejskich i 7,8 km dróg miejskich.

Struktura dróg powiatowych przedstawia się następująco:

- drogi zamiejskie oraz miejskie o nawierzchni twardej - 251,0 km stanowią 83,4 % ogółu dróg,
- drogi zamiejskie o nawierzchni ulepszonej - 44,6 km stanowią 14,8 % ogółu dróg,
- drogi zamiejskie o nawierzchni nieulepszonej - 5,2 km, stanowią 1,8 % ogółu dróg.

Na sieci dróg usytuowanych jest 17 obiektów mostowych.

Na terenie Powiatu Wyszowskiego największy ruch odbywa się po drogach krajowych i wojewódzkich a następnie po głównych powiatowych, do których należy zaliczyć drogi spełniające wymogi art.6a ust.1 ustawy o drogach publicznych co oznacza, że stanowią one połączenia siedziby powiatu z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą:

Do dróg głównych klasy G (określonej w warunkach technicznych jakim powinny odpowiadać drogi i ich usytuowanie) zaliczyć należy następujące drogi lub odcinki dróg:

1. nr 25 523 Długosiodło – Skarzyn – Czerwin
2. nr 25 526 od drogi nr 8 - Długosiodło – Lubiel Nowy - Rząśnik
3. nr 25 527 Knurowiec – Długosiodło – Goworowo - Ostrołęka
4. nr 25 533 od drogi nr 8 – Turzyn – Brańszczyk – Niemiry – do drogi nr 8
5. nr 25 535 odcinek Porządzie - Obryte
6. nr 25 536 odcinek Wyszów - Porządzie

7. nr 25 542 Rząśnik - Somianka
8. nr 25 548 Wyszków – Somianka – Popowo Kościelne
9. nr 25 556 Kuligów – Drężew – Niegów – Karolinów.

Pozostałe drogi powiatowe należy zaliczyć do dróg klasy Z – zbiorczych uzupełniających drogi główne i do klasy L – lokalne.

Tylko część dróg powiatowych ma dostosowane parametry techniczne do normatywu szerokości i korony drogi. Zasadniczym problemem wszystkich dróg jest ich niedostateczna nośność oraz zły stan nawierzchni lub podbudowy, wymagający ciągłej modernizacji.

Drogi powiatowe w większości były budowane w latach 60 i 70 i obecnie nie są dostosowane do występujących obciążeń. Konstrukcja nawierzchni i podbudowy nie wytrzymuje rosnącego natężenia ruchu, w tym niebezpiecznego ciężkiego transportu ciężarowego, często przekraczającego dopuszczalne ładowności czy naciski na oś.

Większość tych dróg ma:

- nienormatywne spadki poprzeczne w licznych przypadkach są to spadki rzędu nawet powyżej 10% gdy powinny być rzędu 2%,
- spękania podłużne i poprzeczne,
- liczne ubytki nawierzchni bitumicznych,
- grubość nawierzchni asfaltowej ok. 3-4 cm,
- nawierzchnie nie przystosowane do przenoszenia normatywnych obciążeń, duże zaniżenia lub popękania na krawędziach jezdni,
- podbudowy nieprzystosowane do zwiększającego się natężenia ruchu,
- istniejące 5 m szerokości jezdni przebudować poprzez poszerzenia do co najmniej 5,5 m (dla kategorii dróg powiatowych głównych klasy G),
- brak właściwego odwodnienia korony jezdni, który przyczynia się do szybszej degradacji nawierzchni.

Fundamentalnym problemem jest niska przepustowość jedynej przeprawy drogowej przez rzekę Bug oraz bardzo słabe skomunikowanie północno – zachodniej części powiatu.

Infrastruktura ochrony środowiska ²¹

Jednym z najistotniejszych elementów infrastruktury technicznej powiatu wyszkowskiego, służących ochronie środowiska, są sieć wodno – kanalizacyjna oraz oczyszczalnie ścieków. Najważniejsze dane charakteryzujące gospodarkę wodno – ściekową na terenie powiatu wyszkowskiego prezentują tabela 26 – 31.

---

²⁰ źródło Elżbieta Kulesza ,opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Wyszowie

²¹ praca zbiorowa Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004-2011

Infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki odpadami na terenie powiatu wyszkowskiego reprezentują składowiska odpadów komunalnych, których krótką charakterystykę prezentuje tabela 32 i 33.

Pozostałe gminy tj. Brańszczyk, Rzańnik i Zabrodzie nie posiadają własnych wysypisk śmieci i korzystają na zasadzie porozumień pomiędzy gminami z wysypisk gmin sąsiednich powiatów .

2.4.3 Własność nieruchomości

Nieruchomości powiatu stanowią własność powiatu wyszkowskiego oraz są oddane w trwałą zarząd jednostkom organizacyjnym powiatu ,których krótką charakterystykę przedstawia tabela Nr 34.

2.4.4 Stan dziedzictwa kulturowego ²²

Zarys historii Powiatu

Powiat Wyszowski położony na północny-wschód od Warszawy, w obrębie Niziny Mazowieckiej. Jest to kraina geograficzna obejmująca swym zasięgiem część nizin środkowopolskich, usytuowanych w widłach Wisły, Narwi i Bugu wyróżniana jest głównie na podstawach historycznych.

We wczesnym średniowieczu Mazowsze było terytorium plemiennym Mazowszan. W skład państwa polskiego weszło przypuszczalnie za panowania Mieszka I, w XI wieku. Stolica regionu był Płock. W 1138 r., w wyniku podziału dzielnicowego utworzone zostało Księstwo Mazowieckie, które w połowie XIII wieku podlegało dalszym podziałom.

W okresie od XIII do XIV wieku tereny te nękanie były przez najazdy Prusów, Jaćwingów, jak również Litwinów. Wynikiem tego było wyniszczenie słabego osadnictwa w rejonie wschodniego Mazowsza. Książęta mazowieccy uznawali zwierzchność lenną Polski. Dzielnice te były systematycznie wcielane w granice Korony. Warunki geograficzne, jak i polityka prowadzona przez Piastów mazowieckich, doprowadziły do powstania odrębności społecznej i gospodarczej regionu. Większość terenów została zasiedlona przez drobną szlachtę zagrodową. Rozwinęła się lokalna forma gospodarki czynszowej, która zapewniała kmieciom wolność osobistą.

Ośrodki miejskie z wyjątkiem Warszawy, Łomży i Płocka oraz kilku mniejszych miast, leżących na szlakach wielkiego handlu były słabo rozwinięte. Dla Mazowsza przełomową okazała się unia polsko-litewska - w jej następstwie region mazowiecki okazał się centralną dzielnicą Rzeczypospolitej. Miejscem sejmików polsko-litewskich stała się Warszawa, która do końca XVI w. Piastowała godność stolicy państwa.

---

²² źródło Maria Chmielińska, opracowanie własne na podstawie danych Urzędów Gmin, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie i Starostwa Powiatowego w Wyszowie

Na przełomie XVII i XVIII w. region został dotknięty kryzysem gospodarczym, który dodatkowo pogłębił się w wyniku wojen szwedzkich. W trakcie rozbiorów Mazowsze zostało podzielone pomiędzy Prusy i Austrię. W 1815 r. zjednoczone w Księstwie Warszawskim weszło w skład Królestwa Polskiego.

Od połowy XIX w. odnotowano znaczny rozwój gospodarczy na co wpływ miał szybki rozwój połączeń komunikacyjnych. Tereny powiatu wyszkowskiego częściowo zamieszkane były przez ludność kurpiowską pochodzenia mazowieckiego, która zamieszkiwała tereny Puszczy Kurpiowskiej i Białej. Początki osadnictwa przypadają na okres XIV - XV wieku.

W okresie późniejszym tzn. w XVII i XVIII wieku osadnictwo przybrało formę stałą. Pierwszymi osadnikami byli bartnicy, myśliwi, smolarze, rybacy, rudownicy. Ludzie ci żyli w bardzo surowych warunkach i jednocześnie dużej izolacji co miało istotny wpływ na ukształtowanie odrębnej grupy etnicznej, zachowującej do dzisiaj wiele odrębnych cech kulturowych i językowych. Liczny udział mieszkańców tego regionu w powstaniu listopadowym a szczególnie w styczniowym spowodował surowe restrykcje. Jedną z form prześladowania ludności polskiej było pozbawienie Wyszkowa praw miejskich w okresie od 1869 do 1919 r.

Początki II wojny światowej to czas ciężkich walk nad Bugiem (8-10 września 1939 r.).

W okresie okupacji hitlerowskiej miejscowa ludność była bardzo mocno prześladowana.

Odbyły się tu masowe egzekucje, podczas których masowo mordowano głównie ludność żydowską - zginęło 7 tys. osób, z czego 5 tys. Żydów.

W okolicach Wyszkowa działały grupy partyzanckie Batalionów Chłopskich oraz Armii Krajowej. Podczas wyzwania Wyszkowa przez wojska frontu białoruskiego, miasto zostało dotkliwie zniszczone. Po wojnie dźwignął się z ruin, by w latach 1956-75 piastować godność stolicy powiatu.

Od 1 stycznia 1999 roku Wyszków stał się siedzibą władz powiatowych.

Układy ruralistyczne

Niektóre ze wsi położonych na terenie powiatu wyszkowskiego sięga swoimi korzeniami okresu średniowiecza, w tym niektóre wsie pochodzą z okresu początków kształtowania się państwa polskiego. W dużej części kształty wsi oraz związane z nimi rozłogi pól przetrwały prawie 800-letni okres historii i są czytelne obecnie. Wartościowe układy ruralistyczne proponowane do objęcia ochroną prawną znajdują się na terenie gminy Brańszczyk w miejscowościach Brańszczyk, Tuchlin, Turzyn i Poręba .

Zachowane układy urbanistyczne proponowane do objęcia ochroną prawną znajdują się na terenie gminy Wyszków w miejscowości Kamieńczyk.

Zespoły zabudowy i dzieła architektoniczne obszarów rolniczych są reprezentowane przez specyficzne rodzaje zagród oraz budownictwo drewniane (obiekty świeckie, kościoły drewniane).

Na terenie powiatu wyszkowskiego zlokalizowano: 4 zabytkowe kościoły drewniane

- Barcice gm. Somianka Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Św. Stanisława BPA z 1758 r. perła wśród zabytków Mazowsza, jeden z najstarszych na Mazowszu drewnianych kościołów,
- Nowy Lubiel gm. Rząśnik Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Świętej Anny z 1890r.,
- Porzadzie gm. Rząśnik Kościół Drewniany p.w. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus z 1927 r.
- Rybienko gm. Wyszów Drewniany Kościół p.w. Matki Bożej Królowej Polski z 1920 r.

Skupiska świeckiego budownictwa drewnianego występują na terenie wszystkich gmin powiatu.

Założenia rezydencjonalne, krajobraz komponowany

W granicach powiatu wyszkowskiego występuje 9 obiektów rezydencjonalnych, wpisanych do rejestru zabytków:

- Zespół Dworski w Popowie Dworskim gm. Somianka właściciel Ministerstwo Sprawiedliwości, z relikami dawnego założenia parkowego założony w 1839r.,
- Dwór w Głuchach gm. Zabrodzie właściciel: osoba fizyczna, z relikami dawnego założenia parkowego wzniesiony dla rodziny Zdziborskich w końcu XVIII wieku w stylu klasycznym. Następnie stanowił własność Ludwiki ze Zdziborskich i Jana Norwida, rodziców urodzonego tu w 1823 roku poety Cypriana Kamila Norwida
- Założenie Dworsko – Parkowe w Dębinkach gm. Zabrodzie właściciel: Powiat Wyszowski pałac murowany z końca XVIII w architekt Władysław Mierzanowski, park krajobrazowy z XIX w.
- Zespół Dworsko –Parkowy w Niegowie gm. Zabrodzie - właściciel: Zgromadzenie Sióstr Samarytanek Krzyża Chrystusowego, pałac z 1872r., którego właścicielką była Józefa Orłowska, park wokół zespołu pałacowego został wykonany w XIX wieku, przekomponowany w 1912 roku przez projektanta Stefana Celichowskiego,
- Zespół Pałacowy w Kręgach gm. Somianka, właściciel gmina Somianka z 1820r., park krajobrazowy przekomponowany w 1927 r.,
- Zespół Dworski w Somiance gm. Somianka właściciel prywatny, 1833 r., park krajobrazowy,
- Zespół Dworski w Starym Mystkówcu własność: gmina Somianka, z 1898 r., park krajobrazowy 2 połowa XIX w,
- Dwór w Halinie gm. Wyszów właściciel :osoba prawna,
- Zespół Pałacowo-Dworski w Rybieniu gm. Wyszów właściciel osoba prawna, rezydencja magnacka wg projektu Szymona Zuga, ok.1780 r. od 1880 r. własność rodziny Skarżyńskich miejsce spotkań warszawskich literatów „warszawskiej cyganerii „T.Lenartowicza, C.K.Norwida, K.Brzozowskiego, M.Wolskiego

oraz zabytkowe parki dworskie w Kabatach gm. Długosiodło, w Skorkach, Jankach gm. Somianka, w Olszance gm. Wyszków.

Założenia zieleni o charakterze publicznym

Znaczący rozwój założeń zieleni o charakterze publicznym przypada na wiek XIX i jest związany z rozwojem miast. Można je podzielić na założenia ogólnodostępne i założenia o specjalnym przeznaczeniu. Wśród założeń ogólnodostępnych występują parki miejskie :

- Zabytkowy Park im.K.F.Wazy w Wyszowie właściciel gmina Wyszków,
- Założenie parku krajobrazowego w Brańszczyku gm. Brańszczyk właściciel Powiat Wyszowski, z przełomu XIX i XX w.

Materialne formy dziedzictwa duchowego krajobrazu

Duchowe dziedzictwo kulturowe na obszarze powiatu wyszkowskiego przedstawiają miejsca upamiętniające szczególne wydarzenia historyczne oraz istniejące miejsca kultu religijnego.

Na terenie powiatu wyszkowskiego występują następujące wykopaliska archeologiczne:

- cmentarzysko i ślady osady z okresu wpływów rzymskich, Stary Lubiel gm. Rząśnik,
- ślady osad wczesnośredniowiecznych w Deskurowie, Skuszewie gm. Wyszków.

zabytki ruchome:

- Obelisk Wazów wystawiony ok.1660 r. barokowy, według projektu architekta Giovanniego Babtysty Gisleniego, z fundacji króla Jana Kazimierza, dla uczczenia pamięci brata królewskiego Karola Ferdynanda Wazy, biskupa płockiego, na ścianach cokołu herb królewski Wazów – snop zboża z koroną,
- rzeźba N.M.P Niepokalanego Poczęcia w kapliczce przydrożnej w Wyszowie

pomniki i miejsca pamięci związane z powstaniem listopadowym:

- pomnik poświęcony Nieznanym żołnierzom poległym za Ojczyznę w latach 1830-1831 w Porządziu gm. Rząśnik,

pomniki i miejsca pamięci związane z powstaniem styczniowym

- obelisk w Suwinie z 1981 r., skraj lasu przy drodze Ulasek - Suwin gm. Somianka,

pomniki i miejsca pamięci związane z I wojną światową

- *pomniki i miejsca pamięci żołnierzy wojsk obcych*

- cmentarz z okresu I wojny światowej żołnierzy niemieckich i rosyjskich 66 mogił pojedynczych i 5 mogił zbiorowych, w lesie przy drodze powiatowej Porządzie - Wola Mystkowska gm. Rząśnik,
- zbiorowa mogiła w Starym Mystkówcem gm. Somianka

pomniki i miejsca pamięci związane z „Bitwą Warszawską”

- obelisk upamiętniający poległych za Ojczyznę w walkach z bolszewikami pod Wyszkowem w 1920 r., cmentarz parafialny Św. Idziego w Wyszkanie,
- betonowy kamień z wykutym napisem upamiętniający zamordowanych 17.07.1920 r. przez Czerezwycząjkę Bolszewicką w Rybienku Leśnym gm. Wyszaków ul. Wołoskiego,
- plebania przy kościele p.w Św. Idziego, miejsce pobytu w sierpniu 1920 r. przywódców bolszewickich Feliksa Dzierżyńskiego, Feliksa Kona i Juliana Marchlewskiego w Wyszkanie

pomniki i miejsca pamięci związane z II wojną światową

- mogiła zbiorowa 198 polskich żołnierzy poległych w 1939 r., cmentarz parafialny w Kamieńczyku gm. Wyszaków,
- tablica na miejscu straceń upamiętniająca 300 Polaków zamordowanych przez hitlerowców w latach 1939-1944 w Wyszkanie ul. Zakolejowa,
- kwatera upamiętniająca żołnierzy A.L. rozstrzelanych 5 i 6.04.1944 r. przez katów hitlerowskich, cmentarz parafialny Św. Idziego w Wyszkanie,
- mogiła zbiorowa 250 Polaków zamordowanych bestialsko przez hitlerowców 23.05.1943 r. w lesie przy drodze Wyszaków - Lucynów w Fideście,
- obelisk upamiętniający jeńców pomordowanych w obozie hitlerowskim w latach 1943-1944 Wyszaków ul. Okrzei,
- obelisk por. pilota Stefana Okrzei poległego w bitwie o Warszawę 5 września 1939 r. w Kręgach gm. Somianka, indywidualna mogiła pilota Stefana Okrzei cmentarz parafialny w Wyszkanie,
- indywidualna mogiła pilota Romana Strączka, kapitana pułku lotniczego, cmentarz w Nowym Lubielu gm. Rząśnik,
- groby na cmentarzach parafialnych w Barcicach i Woli Mystkowskiej gm. Somianka,
- Obelisk, kwatery 38 nieznanymi żołnierzy AK, tablica pamiątkowa upamiętniająca bitwę 3 batalionu 13 pułku piechoty AK 31 sierpnia 1944 r. pod Pecynką gm. Długosiodło,
- mogiła 14 nieznanymi żołnierzy AK poległych 31 sierpnia 1944 r. pod Pecynką gm. Długosiodło,
- zbiorowa mogiła ppor. Tadeusza Zawadzkiego „Zośka „ i kilku mieszkańców Sieczych, którzy pomagali w zdobyciu posterunku niemieckiej straży granicznej w Sieczychach, plac przy kościele parafialnym w Porządziu gm. Rząśnik,
- miejsce śmierci ppor. Tadeusza Zawadzkiego „Zośka „
- mogiły indywidualne i zbiorowe żołnierzy, cmentarz parafialny w Długosiodle,
- miejsce mordy 400 osób ludności cywilnej przez hitlerowców w Lipniku Majorat gm. Długosiodło,

- miejsce egzekucji ludności cywilnej, Małaszek gm. Długosiodło
- mogiła Nieznanego Żołnierza w Wyszowie Al. Róż,
- pomnik Partyzantów AK w lesie w Natalinie.

pomniki i miejsca pamięci żołnierzy wojsk obcych,

- obelisk upamiętniający poległych 200 żołnierzy radzieckich, cmentarz parafialny Św. Idziego w Wyszowie

Judaica – 2 obiekty

- lapidarium w Wyszowie z 1997 r. przy ul. Łącznej, monumentalny pomnik na skarpie rzeki Bug z wbudowanymi 80 kamieniami nagrobkowymi, najstarszy kamień nagrobkowy pochodzi z XIX w. upamiętnia miejsca pochówku społeczności żydowskiej na 1,5 ha cmentarzu żydowskim z początku XIX w, zniszczonym przez hitlerowców,
- cmentarz żydowski w Popowie Kościelnym gm. Somianka

pomniki i miejsca pamięci związane z powstaniem w Getcie Warszawskim

- pomnik z napisami w językach polskim, hebrajskim i angielskim Mordechaja Anielewicz, ps. "Aniołek", urodzonego w 1919 w Wyszowie, zginął 8 maja 1943 r. w Warszawie, dowódcy Żydowskiej Organizacji Bojowej i powstania w getcie warszawskim, stoi w miejscu gdzie stał dom, w którym urodził się Anielewicz na ul. Strażackiej,

pola bitew

- ślady wałów obronnych z okresu najazdu jadźwingów z 1140 r. gm. Długosiodło.

2 obiekty sanktuaria

Sanktuarium Loretto Matki Bożej Loretańskiej, Loretto, Kamieńczyk gm. Wyszów ,

Sanktuarium św.Teresy Od Dzieciątka Jezus, Porządzie gm. Rząśnik

7 zabytkowych kościołów parafialnych:

- kościoły parafialne z wyposażeniem w Długosiodle, Lubielu Nowym, Popowie Kościelnym, Wyszowie, Kamieńczyku i Niegowie oraz kościół parafialny w Barcicach, perła wśród zabytków Mazowsza, jeden z najstarszych na Mazowszu drewnianych kościołów 1758 r.

Ponad 150 drewnianych domów, zagród i pozostałych obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Tabela Nr 35 przedstawia stan obiektów dziedzictwa kulturowego w 2005 r. na terenie powiatu wyszkowskiego.

2.4.5 Identyfikacja problemów ²³

Część obszarów gmin Brańszczyk, Długosiodło i Rząśnik należy do Ostrołęckiego Obszaru Problemowego w polityce przestrzennej województwa mazowieckiego.

Charakteryzują je kumulacja negatywnych cech przestrzeni geograficzno – przyrodniczej /peryferyjne położenie w stosunku do Warszawy i niewystarczające powiązania komunikacyjne.

Za główne problemy tego obszaru uznano²⁴ :

- Słabe połączenia drogowe i kolejowe z Warszawą ,
- Słaba dostępność do usług publicznych /szkolnictwo wyższe, lecznictwo/
- Niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, której efektem jest rolnictwo średnio i słabo intensywne ,o niskim stopniu towarowości ,
- Słabe wykorzystanie walorów turystycznych ,
- Niski poziom rozwoju gmin, na który główny wpływ ma przede wszystkim sytuacja finansowa samorządów,
- Występujące zjawiska depopulacji,
- Niska gęstość zaludnienia

Część obszarów gmin Brańszczyk, Somianka, Wyszaków i Zabrodzie należy do Obszaru Największych Wpływów Aglomeracji Warszawskiej posiadający szanse dalszego rozwoju.

Charakteryzują je wyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego niż obszary położone na krańcach województwa oraz położenie przy ważnych szlakach transportowych.

Głównymi cechami tych obszarów są:

- Pozytywne oddziaływanie Warszawy poprzez dostępność do chłonnego rynku pracy a jednocześnie powodujące procesy odpływu najbardziej aktywnych, młodych i wysoko wykwalifikowanych osób do Warszawy ,
- Koncentracja korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim i krajowym, tworzących pasma aktywności gospodarczej o infrastrukturze komunikacyjnej i transportowej nie dostosowanej do rosnącego natężenia ruchu, w tym ciężkiego transportu ciężarowego, często przekraczającego dopuszczalne normy i braku rozwiązań komunikacyjnych wyprowadzających ruch tranzytowy z trasy krajowej 62 z miasta,
- Wysokie bezrobocie, a jednocześnie niższa /w stosunku do obszaru aglomeracji/ atrakcyjność lokalizacji nowej działalności gospodarczej,
- Słabe wykorzystanie walorów turystycznych,
- Występowanie obszarów zagrożenia powodziowego związanego z dolinami rzeki Bug, Narew, Liwiec oraz lokalnych podtopień związanych ze złym stanem urządzeń melioracyjnych przedstawionych na mapie nr 3.

---

²³ ²³ źródło Maria Chmieleńska, opracowanie własne na podstawie danych Planów Rozwoju Lokalnego Gmin, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego 2004

²⁴ źródło :Urzędy gmin, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Ostrołęce 2005

Obszary te charakteryzuje również;

- niewystarczający stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej,
- brak uporządkowanego systemu gospodarki odpadami komunalnymi /w tym zaśmiecanie cennych przyrodniczo obszarów w tym na terenie Lasów Państwowych/,
- nie zadawalający stan nieruchomości powiatu /brak środków na modernizację i remonty infrastruktury edukacyjnej, domów pomocy społecznej, opieki zdrowotnej, na renowację i odtworzenie cennego zabytku jakim jest Zespół Pałacowo - Dworski w Dębinkach,
- nie zadawalający stan obiektów dziedzictwa kulturowego,
- nie zadawalający stan nawierzchni dróg powiatowych,
- brak dróg bitumicznych utrudnia komunikację i negatywnie wpływa na rozwój.

2.5 Gospodarka²⁵

2.5.1 Główni pracodawcy/struktura i trendy,

Największym pracodawcą²⁶ był sektor rolnictwa, łowiectwa i leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa zatrudniał 8 210 osób, w którym pracowało wyłącznie lub głównie w swoim gospodarstwie rolnym 7 803 osoby /wg danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań/. Drugim pracodawcą był sektor usług rynkowych zatrudniający 8 331 osób, kolejny to przemysł i budownictwo zatrudniający 6 075 osób oraz usługi nierynkowe 4 326 .

W 2003 roku nastąpił spadek zatrudnienia o 4 429 osób ogółem, pracowało 22 513 osób. Stabilnym pracodawcą pozostaje rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, rybołówstwo i rybactwo dające zatrudnienie 14 704 osób, natomiast w przemyśle i budownictwie pozostało o 3 635 osób mniej dając zatrudnienie 2 440 osobom. Sektor usług rynkowych dawał zatrudnienie 2 237 osobom a nierynkowych 3 132.

Na dzień 30 czerwca 2005 r. ogółem na terenie powiatu działalność prowadziło 5 951 podmiotów gospodarki narodowej to jest wzrost o 18% w porównaniu do 2000 r. i o 2,8 % w porównaniu do roku 2004r. Osoby fizyczne 5 553 podmioty stanowiły ponad 93% ogółu podmiotów i ich liczba wzrosła o 786 w porównaniu do 2000 r.

Strukturę podmiotów gospodarki narodowej w 2005 r w powiecie wyszkowskim przedstawiają tabele nr 36 i 37.

Na terenie powiatu wyszkowskiego liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców w 2004 r wyniosła 83 i była niższa od średniej krajowej 93,7 i średniej województwa mazowieckiego 113,8. Wskaźnik wzrost liczby podmiotów 1999 - 2004 wyniósł 118 i kształtuje się na podobnym poziomie; kraj 117, województwo mazowieckie 116,5 co ilustruje mapa nr 4

---

²⁵ Źródło Maria Chmielińska, opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.5.2 Struktura podstawowych branż na terenie powiatu

Struktura jednostek gospodarczych w powiecie wyszkowskim wskazuje na dominację sektora prywatnego (97% udział w ogólnej liczbie podmiotów). Decyduje o tym przede wszystkim duża liczba zarejestrowanych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Najwięcej osób fizycznych prowadziło działalność w zakresie handlu i napraw – 1721, w zakresie budownictwa 881, oraz w zakresie przetwórstwa przemysłowego 461 i transportu gospodarczego, magazynowania i łączności 453. We wszystkich sekcjach nastąpił wzrost, przy czym najwyższy o 250 w rolnictwie, łowiectwie i rybołówstwie.

Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego wzrosła z 11 do 14 i jest jedną z niższych w województwie mazowieckim co ilustruje mapa nr 5.

W ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Miejskiego w Wyszkanie na koniec sierpnia 2004 r. zarejestrowanych było 3 602 podmioty gospodarcze. W tabeli nr 38 zestawiono liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych i wyrejestrowanych w latach 1997 – 2003 w ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Miejskiego w Wyszkanie.

2.5.3 Identyfikacja problemów²⁷

- niekorzystna struktura działowo - gałęziowa zatrudnienia, ze zbyt dużym udziałem pracujących w rolnictwie, a zbyt małym w małych i średnich przedsiębiorstwach,
- brak miejsc na wsi poza rolnictwem,
- niski poziom rozwoju przedsiębiorczości,
- brak kapitału wewnętrznego i zewnętrznego,
- niska atrakcyjność lokaty kapitału,
- brak lokalnej infrastruktury informacyjnej i edukacyjnej wspomagającej rozwój przedsiębiorczości,
- brak kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej (zaplecze materialne, informacja, wydarzenia kulturalne),
- brak poczucia przyszłości wśród mieszkańców, szczególnie wśród młodzieży w kontekście pracy i perspektyw życiowych

2.6 Sfera społeczna²⁸

2.6.1 Sytuacja demograficzna i społeczna terenu, w tym wielkość populacji, jej wiek, poziom wykształcenia i jego specyfika, wielkość populacji w wieku produkcyjnym oraz poziom bezrobocia

---

²⁶ *Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2002*

²⁷ źródło Maria Chmielińska, opracowanie własne na podstawie Planów Rozwoju Lokalnego Gmin

²⁸ źródło Maria Chmielińska, opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na koniec 2003 r teren powiatu wyszkowskiego zamieszkiwało 71 454 mieszkańców, ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 25,9 %, w wieku produkcyjnym 60,2 %, a poprodukcyjnym 3,9 %.

Na 1 km² powierzchni ogólnej przypadało 82 mieszkańców, w mieście Wyszków zamieszkiwało 37,4% mieszkańców.

Na koniec 2004 r sytuacja demograficzna i społeczna terenu powiatu wyszkowskiego kształtuje się podobnie, co przedstawia tabela nr 39.

Przyrost naturalny na 1000 ludności na terenie powiatu wyszkowskiego utrzymuje się dodatni i wyniósł w 2003 r 1,46 , w pierwszym kwartale 2005 r podwyższył się do 1,68 . Powiat wyszkowski należy do 8 powiatów w województwie mazowieckim o dodatnim przyroście naturalnym²⁹.

Poziom wykształcenia i jego specyfika

Województwo Mazowieckie charakteryzuje się stosunkowo wysokim poziomem wykształcenia mieszkańców. Wskaźnik osób z wyższym wykształceniem wynosi 13,8%, a ze średnim 30,6%³⁰, relatywnie najlepiej wykształceni są mieszkańcy Warszawy, gdzie 23,3% ludności posiada ukończone studia wyższe, oraz mieszkańcy byłych miast wojewódzkich: Siedlec, Radomia, Ostrołęki i Płocka, a także ludność powiatów około warszawskich; piaseczyńskiego, pruszkowskiego, legionowskiego i warszawskiego. Najmniejszy udział ludności z wykształceniem wyższym występuje w powiatach ziemskich: siedleckim, płockim i ostrołęckim.

Dla powiatu wyszkowskiego wskaźniki te szacować można poniżej średniej krajowej wynoszącej odpowiednio 9,9 % oraz 28,3% .

Poziom bezrobocia wyrażony stopą bezrobocia rejestrowanego w powiecie wyszkowskim jest jednym z najwyższych w województwie mazowieckim i kształtował się odpowiednio na poziomie od 19,8% w 2002 r. do 28,0% w 2003 r. Od 2004 r. zanotowano spadek do 27,3%, w drugim kwartale 2005 r obniżył się do 26,6%. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie wyszkowskim na koniec 2004 r. była wyższa od średniej krajowej /19,5%/ o 7,8% i średniej dla województwa mazowieckiego /15,0%/ o 12,3% co przedstawia mapa nr 6

Wśród ogólnej liczby bezrobotnych 7 765 osób na koniec 2004 r. najwięcej bezrobotnych 3220 było w wieku do 34 lat, natomiast wg poziomu wykształcenia najwięcej bezrobotnych 5 727 posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe, gimnazjalne i poniżej .

Najwięcej bezrobotnych – pochodziło z terenu:

- miasta i gminy Wyszków 4 234,
- Brańszczyk 934,
- Długosiodło 923,

²⁹ GUS 2003,2005

³⁰ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020, Sierpień 2005

- Rząśnik 675,
- Zabrodzie 524,
- Somianka 475.

Powyżej 24 miesięcy bez pracy pozostawało 3 241 osób.

Liczba bezrobotnych na wsi wyniosła 4 824 i była niższa niż w mieście 3 481 tabela nr 40.

Wg danych statystycznych na 31 grudnia 2004 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Wyszowie zarejestrowanych było 130 osób niepełnosprawnych. Wśród nich największą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym 56 osób, podstawowym 38 osób, policealnym i średnim zawodowym 27 osób, najmniejszą zaś z wykształceniem wyższym 5 osób i ogólnokształcącym 4 osoby.

Podobna tendencja utrzymuje się w drugim kwartale 2005 r. gdzie zarejestrowano 7538 bezrobotnych w tym w wieku do 34 lat 4 116, z wykształceniem zasadniczym zawodowym, gimnazjalnym i poniżej 5 345 osób, 3 687 kobiet, bez prawa do zasiłku 6 315 osób dotychczas niepracujących było 2 882³¹.

W sierpniu 2005 roku w województwie mazowieckim stopa bezrobocia wynosiła 14,3% (przy średniej dla kraju 17,8%) natomiast w powiecie wyszkowskim nadal utrzymywała się powyżej 24% co ilustruje mapa nr 8.

2.6.2 Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym poziom bezpieczeństwa

Badanie budżetów gospodarstw domowych pełni ważną rolę w analizach poziomu życia ludności, dostarcza bowiem informacji o dochodach, wydatkach, spożyciu ilościowym żywności oraz o wyposażeniu gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania.

Prowadzone jest metodą reprezentacyjną, która daje możliwość uogólnienia (z określoną precyzją) uzyskanych wyników na wszystkie gospodarstwa domowe w kraju. W 2004 r. badaniem tym objęto 4 478 gospodarstw domowych w województwie mazowieckim. Prezentowane wyniki badania ustalono na podstawie oświadczeń osób biorących w nim udział.

Podstawową kategorią ekonomiczną mającą decydujący wpływ na warunki życia gospodarstwa domowego jest dochód rozporządzalny, który przeznaczany jest na wydatki oraz przyrost oszczędności.

W 2004 r. przeciętne gospodarstwo domowe w województwie mazowieckim rozporządzało miesięcznym dochodem wynoszącym średnio 940,18 zł na 1 osobę. W ujęciu nominalnym był on wyższy o 4,6% (o 41,40 zł) od analogicznego dochodu sprzed roku. Najbardziej wzrósł dochód z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie o 14,7% (o 4,83 zł), mniej dochód z pracy najemnej o 7,7% (o 35,20 zł) oraz dochód z pracy na własny rachunek o 1,0% (o 0,95 zł).

Dla dochodu ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej odnotowano spadek o 0,5% (o 1,18 zł).

Dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego w największym stopniu tworzą dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej.

W 2004 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wynosił odpowiednio 52,4% i 27,1%.

W porównaniu z dochodami gospodarstw domowych w 2003 r. zwiększył się udział dochodu z pracy najemnej (o 1,5 pkt %) i dochodu z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (o 0,4 pkt %), a zmniejszył się udział dochodu ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej (o 1,3 pkt %) oraz dochodu osiąganego z pracy na własny rachunek (o 0,4 pkt %).

W 2004 r. przeciętne miesięczne wydatki gospodarstwa domowego w województwie wynosiły w przeliczeniu na 1 osobę 863,20 zł i były nominalnie o 2,8% (o 23,74 zł) wyższe niż przed rokiem. Najbardziej wzrosły wydatki na transport (o 17,1%), zdrowie (o 9,3%), napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe (o 9,2%) oraz na rekreację i kulturę (o 7,7%). Spadły wydatki na użytkowanie mieszkania i nośniki energii (o 5,6%), łączność (o 3,5%) oraz na wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego (o 2,4%).

W strukturze wydatków dominowały wydatki związane z zakupem towarów i usług konsumpcyjnych 95,7% (w 2003 r. 95,5%). Najistotniejszą grupę stanowiły wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe, na które gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 25,4% ogółu wydatków (o 0,1 pkt % więcej niż w 2003 r.). Znaczącą grupą wydatków były opłaty ponoszone przez gospodarstwa domowe z tytułu użytkowania mieszkania i za korzystanie z nośników energii. W 2004 r. stanowiły one przeciętnie 18,5% ogółu wydatków (o 1,7 pkt % mniej niż przed rokiem).

Na podstawie badań można stwierdzić, że w 2004 r. powszechnie występującymi w gospodarstwach domowych dobrami trwałego użytkowania były dobra uważane za niezbędne do ich funkcjonowania, jak chłodziarki czy automaty pralnicze.

W stosunku do 2003 r. w badanych gospodarstwach domowych województwa mazowieckiego nastąpiła dalsza poprawa ich wyposażenia w wiele dóbr trwałego użytku. Największy przyrost udziału gospodarstw domowych wyposażonych w dane dobro odnotowano w odniesieniu do zamrażarek (o 7,2 pkt %), komputerów osobistych (o 5,0 pkt %), w tym z dostępem do Internetu (o 4,2 pkt %) oraz w odniesieniu do kuchenek mikrofalowych (o 3,6 pkt %)³².

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w 2004 r. na terenie powiatu wyszkowskiego wyniosło od 1700 do 1900 PLN i było niższe od średniej krajowej /2185/ i średniej wojewódzkiej /2823 PLN/ co przedstawia mapa nr 9.

Poziom bezpieczeństwa ³³

CHARAKTERYSTYKA POTENCJALNYCH ZAGROŻEŃ NA TERENIE POWIATU WYSZKOWSKIEGO

³¹ Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2005

³² Urząd Statystyczny w Warszawie 2005 r

³³ Źródło Krzysztof Jabłoński Starostwo Powiatowe w Wyszowie 2005

Z oceny zagrożenia Powiatu Wyszowskiego wynika, że do potencjalnych zagrożeń mogących doprowadzić do sytuacji kryzysowych należy zaliczyć:

1. SKAŻENIA PROMIENIOTWÓRCZE

W odległości do 350 km od granic Polski usytuowanych jest 12 czynnych elektrowni jądrowych stanowiących istotne zagrożenie skażeniami promieniotwórczymi dla terenu całego kraju. W wyniku uszkodzenia źródeł promieniotwórczych, bądź awarii reaktorów w jednej z tych elektrowni może nastąpić uwolnienie substancji promieniotwórczych i skażenie całego obszaru powiatu.

2. SKAŻENIA TOKSYCZNYMI ŚRODKAMI PRZEMYSŁOWYMI

Na terenie powiatu istnieją zakłady, które wykorzystują TSP (toksyczne środki przemysłowe) w procesie technologicznym. Są to:

- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Wyszowie posiadająca w bieżącej eksploatacji 0.6 tony amoniaku w instalacji chłodniczej;
- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Wyszowie posiadające w swych zbiornikach 2 tony kwasu siarkowego.

Zakład OSM Wyszów położony w odległości ok. 50 m od zabudowań mieszkalnych od luźnej zabudowy mieszkalnej stwarzają zagrożenie zatrucia dla okolicznej ludności w przypadku dużego wycieku amoniaku. W przypadku Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej ewentualny wyciek kwasu siarkowego stworzyłby zagrożenie skażenia terenu zakładu.

Tabela nr 41 przedstawia wykaz tras kolejowych po których przewożone są substancje niebezpieczne.

Tabela nr 42 przedstawia wykaz tras drogowych, po których przewożone są substancje niebezpieczne.

3. KATASTROFY TECHNICZNE

Wśród katastrof technicznych, które stanowią zagrożenie dla ludności należy wymienić:

- ◇ wypadki drogowe - szczególnie w tak newralgicznym punkcie jakim jest most kołowy na rzece Bug z uwzględnieniem możliwości uwolnienia TSP z pojazdu je przewożącego.

Z danych Komendy Powiatowej Policji w Wyszowie wynika, że w 2004 roku wzrosła liczba wypadków drogowych i kolizji w stosunku do roku 2003 : wydarzyło się 147 wypadków drogowych (2003 r. 124 wypadki) w których śmierć poniosło 28 osób (2003 rok 13 osób), natomiast 179 zostało rannych (2003 r. 181 osób rannych). W omawianym okresie wzrosła także liczba kolizji drogowych których w 2004 r. odnotowano 945 przy 855 w 2003 roku. Największe zagrożenie wypadkami drogowymi występuje na drodze krajowej Nr 8 Warszawa – Białystok.;

- ◇ katastrofy kolejowe (możliwość katastrofy kolejowej z udziałem transportu TSP);
- ◇ zawały budynków mieszkalnych spowodowane np. wybuchem gazu ziemnego;
- ◇ rozległe awarie sieci ciepłowniczej, wodociągowej i energetycznej powodujące utrudnienie funkcjonowania miasta, osiedli, gmin.

4. ZAGROŻENIA SPOWODOWANE SIŁAMI NATURY

Kłęski żywiołowe stwarzają szczególnie duże niebezpieczeństwo dla ludności ze względu na dużą liczbę osób jaką mogą dotknąć. Są to zjawiska cechujące się trudną przewidywalnością dokładnego czasu i miejsca wystąpienia.

Do najczęściej występujących tego typu zagrożeń zalicza się:

- a) katastrofalne zatopienia i powodzie;
- b) długotrwałe susze;
- c) huragany, gradobicia, śnieżyce, oblodzenia.

ad. a) Wszystkie gminy powiatu wyszkowskiego zagrożone są powodzią głównie od rzeki Bug na długości 75 km, rzeki Narew na odcinku 15 km oraz na końcowym odcinku rzeki Liwiec. Prognozowany zasięg zagrożenia przedstawia tabela nr 43.

OBSZAR TERENÓW ZALEWOWYCH I LICZBA OSÓB ZAGROŻONYCH W GMINACH POWIATU WYSZKOWSKIEGO

Występujące na terenie powiatu wezbrania powodziowe zaliczane są do powodzi opadowych oraz roztopowo - zatorowych, przede wszystkim na rzece Bug. W okresie powojennym największe powodzie wystąpiły w roku 1958 na Bugu i Narwi o dużym zasięgu oraz w 1979r. tzw. „powódź stulecia” - roztopowa. Wezbrania powodziowe o mniejszym zasięgu występują częściej i ostatnio na Narwi w roku 1994 i 1996 gdzie przekroczone zostały stany alarmowe odpowiednio 46cm i 58cm. Natomiast na Bugu w ostatnich latach powstają w okresie zimowym zatory lodowe, tworzeniu się których sprzyjają nietypowe warunki atmosferyczne powodujące na przemian zlodzenia i częściowe spływy lodów, nieraz wielokrotnie w okresie zimy. Następuje wtedy przekroczenie najczęściej stanu ostrzegawczego oraz rzadziej stanu alarmowego.

Wezbrania powodziowe na terenie naszego powiatu z wyjątkiem typu zatorowego przypadają na III dekadę marca i pierwszą połowę kwietnia. Z uwagi na małe opady śniegu spływ wód wiosennych i wezbrania zatorowe w ostatnich latach nie spowodowały większego wzrostu stanów wód w rzekach i większych strat materialnych.

ad. c)

Na naszym terenie jest 690 km dróg lokalnych. Największe natężenie ruchu występuje na trasie WARSZAWA - BIAŁYSTOK, przez którą przechodzi międzynarodowy tranzyt drogowy.

Z tych powodów występuje tu duże zagrożenie wypadkami drogowymi. Ponadto do dróg o dużym natężeniu ruchu zaliczamy odcinki tras: Wyszów - Pułtusk; Wyszów - Serock; Wyszów - Długosiodło - Ostrołęka.

Przez teren powiatu przebiega również zelektryfikowana linia kolejowa: WARSZAWA - OSTROŁĘKA.

Zawieje i zamiecie śnieżne, rozległe oblodzenia, huragany i duże mrozy mogą spowodować nieprzejezdność lub całkowity paraliż ww. odcinków dróg lub szlaków kolejowych. Spowoduje to utrudnienia w transporcie, dostawach energii, wody, łączności, funkcjonowaniu administracji.

5. POŻARY PRZESTRZENNE I WYBUCHY.

Z powodu występowania na terenie powiatu dużych połąci lasu (sięgają one miejscami do 35 % powierzchni gmin a ogólnie na terenie powiatu 33%) istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia na ich obszarze pożarów, które mogą swym zasięgiem objąć znaczny obszar czyli tzw. przestrzennych pożarów lasów. Tereny leśne wchodzące w skład Nadleśnictwa Wyszów zaliczane są do II kategorii zagrożenia pożarowego lasu, natomiast Nadleśnictwa Drewnica i Pułtusk do I kategorii zagrożenia. Powstanie pożaru przestrzennego stwarza niebezpieczeństwo zarówno dla ludności zamieszkującej te tereny jak również dla środowiska naturalnego. Do najbardziej zagrożonych należą gminy: Rząśnik, Brańszczyk, Długosiodło oraz południowa część gminy Wyszów.

Potencjalne zagrożenie dla gmin Brańszczyk i Wyszów stanowi rozszczelnienie lub awaria biegnącego przez ich tereny gazociągu o parametrach:

- gaz wysokometanowy;
- średnica głównej nitki DN 100 mm;
- ciśnienie nominalne 6.3 Mpa.

Tabela nr 44 przedstawia wielkość obszarów leśnych z terenu naszego powiatu.

Na terenie powiatu jest 7 stacji paliw, 7 stacji autogazu i 11 stacji paliw i autogazu oraz 8 stacji redukcyjnych sieci gazowej. Eksplozja bądź pożar któregoś z tych obiektów powoduje niebezpieczeństwo dla okolicznej ludności. Podobna sytuacja występuje na terenie JB „Cosmetics” Ltd. w Kamieńczyku, który to zakład wykorzystuje w procesie produkcji propan - butan o technicznej nazwie „Drivosol” (2 zbiorniki naziemne po 25 ton). Na terenie PPU „Pomel” w Wyszowie znajdują się zbiorniki z 30 tonami propanu-butanu.

Ilość zdarzeń realizowanych przez Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w 2004 roku zmalała w porównaniu do roku 2003 z 818 do 678, co stanowi 17,12 % w tym:

- liczba pożarów z 555 do 427, spadek o 23,07 %;
- liczba miejscowych zagrożeń z 224 do 220, spadek o 1,79 %;
- liczba fałszywych alarmów z 39 do 31, spadek o 20,52 %.

6. ZAGROŻENIA EPIDEMIOLOGICZNE

Zagrożenie spowodowane chorobami zakaźnymi wśród ludzi i zwierząt oraz zaraźliwymi dla zwierząt i ludzi, lub tylko zwierząt może wystąpić (mieć swoje źródła) na terenie całego powiatu. Szczególne zagrożenie epidemiami istnieje w dużych skupiskach ludzkich (targi, szkoły, urzędy) oraz w większych fermach hodowlanych (bydła, trzody i drobiu).

W ostatnich latach bardzo poważnym zagrożeniem dla zwierząt gospodarskich oraz ludności stały się choroby zakaźne zwierząt tj. gąbczasta encefalopatia mózgu (BSE) i pryszczycyca, które powodują w przypadku ich wystąpienia konieczność podjęcia szeroko zakrojonych działań w celu ich zwalczania.

7. ZAGROŻENIA INNEGO TYPU

Do zagrożeń innego typu zalicza się:

- * blokady dróg, tras kolejowych, budynków administracji prowadzące do paraliżu komunikacji, zakłóceń w funkcjonowaniu struktur administracyjnych;
- * zbiorowe zakłócenia porządku publicznego prowadzące do niszczenia znacznej ilości mienia i powodujące zagrożenie zdrowia i życia dużej liczby osób;
- * przekazanie fałszywych informacji o podłożeniu ładunków wybuchowych w obiektach użyteczności publicznej (szpitale, hotele, szkoły, urzędy) - wymagające przeprowadzenia prewencyjnej ewakuacji dużej liczby osób (w tym chorych);
- * zdetonowanie ładunku wybuchowego w obiektach użyteczności publicznej;
- * możliwość skażenia wodociągów, żywności substancjami wysoko toksycznymi.

2.6.3 Określenie grup społecznych wymagających wsparcia³⁴

Największą grupą wymagającą wsparcia na terenie powiatu wyszkowskiego są osoby bezrobotne i ich rodziny.

Bezrobocie jest negatywnym zjawiskiem społecznym. Konsekwencjami bezrobocia (zwłaszcza długotrwałego) dla większości bezrobotnych są: pogorszenie standardu życia, problemy z zagospodarowaniem czasu wolnego, izolacja społeczna, ograniczenie lub zaniechanie uczestnictwa w życiu politycznym i kulturalnym. Towarzyszy temu dyskomfort psychiczny, polegający często na poczuciu bezsilności. Następstwem trudności finansowych jest nie tylko obniżenie standardu życia, lecz także pozbawienie bezrobotnego możliwości nabywania dóbr, które są symbolami statusu, co prowadzi do obniżenia samooceny. Skutkiem bezrobocia jest również wzrost przestępczości. Dla niektórych bieda stwarza pokusy popełnienia różnych przestępstw. Pogłębiający się niedostatek, izolacja społeczna, trudności w znalezieniu nowego zatrudnienia, zależność od innych pogarszają samopoczucie psychiczne. Wpływ na to ma również wyobrażenie bezrobotnego o tym, jak jest postrzegany przez innych.

Często bezrobocie jest zjawiskiem wielopokoleniowym. Obniżenie standardu życia bezrobotnych rodziców jest przyczyną obniżenia poziomu wykształcenia dzieci, co w przyszłości może być przyczyną bezrobocia młodych.

Bezrobocie zawsze ma negatywne skutki dla społeczeństwa. Są nimi:

- duże koszty świadczeń socjalnych,
- niewykorzystanie zdolności do pracy bezrobotnych,
- poczucie zagrożenia utratą pracy ludzi zatrudnionych
- niebezpieczeństwo zwiększenia się zjawisk niepożądanych (np. alkoholizm, rozwody, narkomania, przestępczość, samobójstwa)³⁵.

Młodzież bezrobotna emigruje ponieważ jest niska podaż miejsc pracy, brak miejscowych instytucji i organizacji infrastruktury edukacyjnej i informacyjnej wspomagających przedsiębiorczość jak np. inkubatory przedsiębiorczości, czy podobne formy wspomagania startu w działalności gospodarczej

Inna grupą wymagająca wsparcia są osoby niepełnosprawne. Pomimo, że ustawodawstwo polskie gwarantuje wszystkim osobom niepełnosprawnym pomoc w zabezpieczeniu egzystencji, to jednak wysokość tej pomocy jest niewystarczająca.

Brak jest jasnego, zwartego systemu preorientacji, szkolenia i poradnictwa zawodowego³⁶, pośrednictwa pracy, połączonego ze wspieraniem w toku pracy na otwartym rynku oraz w systemie chronionym dla osób z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności.

Rozpoznawanie i likwidowanie barier, na które napotykają osoby niepełnosprawne zarówno w środowisku materialnym jak i społecznym oraz udzielania im odpowiedniego do ich indywidualnych potrzeb wsparcia jest zadaniem zarówno rządu jak i samorządów oraz organizacji pozarządowych. Problematyka dotycząca niepełnosprawności pojmowana była dotychczas zbyt wąsko- jako kwestia zapewnienia opieki lub też jako problem z zakresu pomocy społecznej.

Brak jest ustawodawstwa zapewniającego realizację zasady powszechnej dostępności środowiska dla osób niepełnosprawnych, a także dostępu do informacji. Bardzo trudny jest dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej różnego rodzaju oraz świadczeń z zakresu wczesnej interwencji. Zapisy ustawowe regulujące dziedzinę rehabilitacji rozumianej jako fizjoterapia, terapia psychologiczna, terapia zajęciowa, przygotowanie zawodowe zawarte są w trzech różnych ustawach, bez powiązania w system. Utrudniony jest dostęp do pełnowartościowej edukacji. Sport, turystyka i inne formy rekreacji nie są objęte żadnymi programami publicznymi.

Kolejną grupą wsparcia są osoby starsze i wymagające opieki, w tej grupie koncentruje się niedostatek.

---

³⁴ źródło Maria Chmieleńska na podstawie Planów Rozwoju Lokalnego Gmin

³⁵ PUP w Wyszowie „POWIATOWY PROGRAM PROMOCJI ZATRUDNIENIA ORAZ AKTYWIZACJI LOKALNEGO RYNKU PRACY NA LATA 2005 – 2006”

³⁶ źródło :”Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie wyszkowskim” Praca Zbiorowa 2004
Wojciech Biedrzycki , Wiesława Jabłońska, ,Edyta Jarosz ,Dorota Kowalska, Krystyna Kurowska, Anna Leszczyńska,,
Urszula Mikołajczyk ,Honorata Wiśniewska..

2.6.4 Rynek pracy

W 2002 r wg Rocznika Statystycznego Województwa Mazowieckiego na terenie powiatu wyszkowskiego aktywnych zawodowo było ogółem 33 585 mieszkańców, w tym pracujących 26942 osoby a bezrobotnych 6 643.

Największym pracodawcą był sektor rolnictwa, łowiectwa i leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa zatrudniał 8 210 osób, w którym pracowało wyłącznie lub głównie w swoim gospodarstwie rolnym 7 803 osoby /wg danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań/. Drugim pracodawcą był sektor usług rynkowych zatrudniający 8 331 osób, kolejny to przemysł i budownictwo zatrudniający 6 075 osób oraz usługi nierynkowe 4 326 .

Na koniec 2003 roku³⁷ pracowało 15 726 osób ,

- przy czym w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie, rybołówstwie i rybactwie zatrudnionych było 7 917 osób tj ponad 50% ogółu zatrudnionych,
- natomiast w przemyśle i budownictwie pozostało o 3 635 osób mniej dając zatrudnienie 2 440 osobom tj 15,5%,
- Sektor usług rynkowych dawał zatrudnienie 2 237 osobom/14,2%/
- a nierynkowych 3 132/19,9%/.
- Niski wskaźnik udziału pracujących w sektorze usług – łącznie 34,1% świadczy o przeobrażeniach struktury gospodarki powiatu i poziomie jego rozwoju.

Dla porównania w województwie mazowieckim zatrudnienie wg sektorów w 2003 r przedstawiało się następująco:³⁸

• pracujący w rolnictwie stanowili	16,5%,
• pracujący w przemyśle i budownictwie	22,9%,
• pracujący w usługach rynkowych	44,3%,
• pracujący w usługach nierynkowych	16,7%

Aktualna sytuacja nie ułatwia powstawaniu nowych miejsc pracy. W miesiącu czerwcu br. zgłoszono 73 oferty pracy. Trudności ze znalezieniem pracy mają wszyscy poszukujący pracy. Obserwuje się masowy wyjazd młodej utalentowanej młodzieży zagranicę i tam podejmowanie pracy. W sierpniu 2005 roku w województwie mazowieckim stopa bezrobocia wynosiła 14,3% (przy średniej dla kraju 17,8%) . W powiecie wyszkowskim utrzymywała się na poziomie powyżej 24% i była jedną z wyższych w województwie.

³⁷ Dane z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych wg Narodowego Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań 2002 i Powszechnego Spisu Rolnego 2002 ,GUS 2003

³⁸ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 Sierpień 2005

W zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej następujące Usługi i Instrumenty rynku pracy były realizowane na terenie powiatu wyszkowskiego w okresie styczeń – sierpień 2005 r,

-w ramach limitowanych wydatków Funduszu Pracy

bezrobotni rozpoczynający:

szkolenia	126,
prace interwencyjne	180,
roboty publiczne	135,
staże u pracodawcy	529,
przygotowanie zawodowe	368,

bezrobotni aktywizowani tytułem udzielenia :

dofinansowanie na podjęcie działalności gospodarczej	48,
innej formy wsparcia	1,

Razem 1 387 bezrobotnych aktywizowanych.

Bezrobotni aktywizowani tytułem uzyskania :

Dodatku aktywizacyjnego	87,
Stypendium za kontynuację nauki	12,

Ogółem osoby aktywizowane 1 488³⁹

2.6.5 Identyfikacja problemów⁴⁰

- Niski udział mieszkańców ze średnim i wyższym wykształceniem,
- Brak dostępu do nauki na poziomie wyższym dla uczniów z rodzin o najniższych dochodach,
- Niski poziom życia ludności,
- Wysoka stopa bezrobocia,
- Brak nowych ofert pracy,
- Migracja młodzieży w poszukiwaniu pracy,
- Niedostateczna ilość środków w budżetach samorządów gmin i powiatu dla grup wymagających wsparcia.

3.0 ZADANIA POLEGAJĄCE NA POPRAWIE SYTAUACJI NA OBSZARZE POWIATU WYSZKOWSKIEGO⁴¹

³⁹ WUP Warszawa Sierpień 2005

⁴⁰ źródło Maria Chmielińska, opracowanie własne na podstawie Planów Rozwoju lokalnego Gmin

⁴¹ źródło Maria Chmielińska, opracowanie własne na podstawie Planów Rozwoju Lokalnego Gmin

3.1 Zmiany w strukturze gospodarczej powiatu, w tym zasady kształtowania rolnej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Ciągłość rolniczego użytkowania gruntów na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania na terenie powiatu wyszkowskiego w latach 2004 - 2009 zostanie zachowana poprzez wsparcie finansowe ponad 5000 gospodarstw rolnych, które znajdują się na tych terenach.

3.2 Zmiany w sposobie użytkowania terenu

Ze względu na atrakcyjne położenie powiatu w dolinach rzeki Bugu, Narwi i Liwiec, samorządy gmin winny dokonać zmian funkcji wybranych terenów z rolnej na rekreacyjną i turystyczną.

Tereny gmin mogą i powinny być wykorzystane jako teren wypoczynku osób, pracujących w okolicznych miastach i w aglomeracji warszawskiej jak też szukających miejsca na zbudowanie domków letniskowych w celu weekendowych wyjazdów rekreacyjnych.

3.3 Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury⁴²

Nie zadowalający stan techniczny infrastruktury drogowej, nie normatywne: spadki poprzeczne i podłużne, szerokości jezdni, niewystarczająca ilość chodników czy utwardzonych poboczy spowodowany jest ograniczonymi środkami finansowymi uniemożliwiającymi realizację potrzeb w zakresie dostosowania dróg do wymogów i spełniających bezpieczeństwo ich użytkowników.

Zakłada się systematyczną modernizację wszystkich dróg powiatowych w zależności od istniejących i przyszłych potrzeb i możliwości. Uwzględniając charakter ruchu jego natężenie oraz konieczność ochrony gruntów rolnych i leśnych zasadne jest wykonywanie inwestycji drogowych w istniejących pasach drogowych.

Do zadań polegających na poprawie sytuacji z zakresu stanu dróg na terenie powiatu wyszkowskiego należą m.in.:

- modernizację dróg powiatowych,
- odnowy nawierzchni bitumicznych,
- bieżące oraz zimowe utrzymanie dróg i obiektów mostowych.

---

⁴² na podstawie danych Planów Rozwoju Lokalnego Gmin, opracowanie Elżbieta Kulesza Starostwo Powiatowe w Wyszowie

Wykonywane w ramach bieżącego utrzymania remonty cząstkowe nie przywracają stanu pierwotnego nawierzchni lecz tylko zabezpieczają przed dalszą degradacją. Aby zaspokoić potrzeby w tym zakresie należałoby rocznie wykonywać ok. 20 km odnów.

Realizacja bieżących potrzeb modernizacyjnych, pozwala jedynie na wykonanie ograniczonych zakresów rzeczowych dla wybranych zadań, szczególnie dotyczy to odnowy nawierzchni bitumicznych, natomiast w znikomym zakresie budowane są nowe odcinki dróg.

Kompleksowe wykonywanie zadań obejmujące modernizację ciągu drogi nie jest możliwe bez uzyskania wsparcia zewnętrznego bądź też bez odstąpienia od remontów innych odcinków dróg.

PLANOWANE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DRÓG.

1. Środki własne powiatu.
2. Środki unijne w ramach funduszy strukturalnych.
3. Inne źródła finansowania np. porozumienia.

Środki własne finansowe jakie mogą być przeznaczone na utrzymanie dróg zależą od kondycji finansowej powiatu jak również w dużej mierze od stanu finansów publicznych państwa.

Środki unijne – fundusze strukturalne od 2004 można korzystać z funduszy strukturalnych w wysokości dofinansowania do 75 % wartości kosztów kwalifikowanych inwestycji.

Według zasad unijnych aby pozyskać środki z funduszy strukturalnych należy wykazać możliwość sfinansowania i zapłacenia w całości inwestycji a następnie zostaną zrefundowane do wysokości 75% poniesione koszty kwalifikowane.

Pojawiły się jednak nowe ograniczenia - z funduszy strukturalnych można korzystać tylko na drogi:

- umożliwiające dostęp do sieci dróg krajowych, międzynarodowych lub miejsc o dużym znaczeniu gospodarczo - społecznym (w skali lokalnej),
- ulice, które odciążają centra miast zwłaszcza liczących ponad 20 tys. mieszkańców w ramach PRIORYTETU 1,
- pozostałe drogi w ramach PRIORYTETU 3 - Rozwój lokalny.

Drogi powiatowe wytypowane do współfinansowania z programów strukturalnych muszą mieć uregulowane całkowicie sprawy własnościowe gruntów.

Pozostałe źródła finansowania dróg:

- Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (FOGR) - przeznaczony na drogi dojazdowe do pól.
- Współfinansowanie wspólnych inwestycji przez samorządy gminne.
- Mazowiecki Program Wsparcia Powiatowej Infrastruktury Drogowej.

Po przeprowadzonej szczegółowej analizie potrzeb inwestycyjnych na drogach powiatowych proponuje się inwestycje w latach 2004-2006 zgodnie „Harmonogramem robót w zakresie budowy dróg w latach 2004-2006”i „Harmonogramem robót drogowych w zakresie odnowy dróg w latach 2004-2006” tabela nr 45 i 46.

3.4 Poprawa stanu środowiska naturalnego

PLAN OPERACYJNY PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU WYSZKOWSKIEGO NA LATA 2004 – 2011

1. Kryteria wyboru priorytetów

Podstawowymi kryteriami, branyymi pod uwagę przy definiowaniu priorytetów ekologicznych dla powiatu wyszkowskiego były:

- wymogi wynikające z najważniejszych ustaw z zakresu szeroko pojmowanej ochrony środowiska, czyli ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz ustawy – Prawo Wodne,
- cele i priorytety ujęte w *II Polityce Ekologicznej Państwa*,
- możliwość uzyskania wielokrotnej korzyści, np. edukacja ekologiczna prowadząca do zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców przynosi korzyści (w perspektywie długoterminowej) objawiające się poprawą stanu w zakresie kilku elementów środowiska,
- obecne zaawansowanie inwestycji,
- możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego.

2. Priorytety ekologiczne

Rozwój infrastruktury w dziedzinie gospodarki wodno – ściekowej

Zwodociągowanie terenów powiatu jest kilkakrotnie wyższe od skanalizowania, a pobór wody jest znacznie wyższy niż ilość odprowadzonych ścieków. Ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych, byłych studniach kopanych lub dołach chłonnych. Wylewane są do cieków, odprowadzane do drenowań, wylewane na pola i do lasów. Efektem niewłaściwej gospodarki ściekowej jest zły stan sanitarny wód powierzchniowych, jak i podziemnych.

Spójny system gospodarowania odpadami, w szczególności odpadami komunalnymi Pomimo podejmowanych działań nadal brak jest pełnej orientacji o ilości wytwarzanych, zbieranych, odzyskiwanych i unieszkodliwianych odpadów komunalnych. Dominuje sposobem unieszkodliwianie odpadów komunalnych jest składowanie, często na składowisk nie spełnia wymogów ochrony środowiska.

Zwiększenie lesistości powiatu i ochrona istniejących lasów

Mimo dużego zainteresowania zalesieniami gruntów zrealizowane zadania w tym zakresie nie satysfakcjonują ze względu na małe limity przyznawane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Mimo wysokiej lesistości, brak jest troski o istniejące lasy (tereny leśne przeznaczone są pod budownictwo mieszkaniowe i rekreacyjne, w lasach niepaństwowych często gospodaruje się, nie uwzględniając operatów urzędzenia lasów). Część lasów niepaństwowych nie ma dokumentacji urzędzeniowej.

Zmniejszenie uciążliwości komunikacyjnych

Złe rozwiązania tras komunikacyjnych stwarzają zagrożenie dla środowiska w zakresie pogorszenia klimatu akustycznego, zanieczyszczenia powietrza. Mogą też stanowić potencjalne źródło wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska (poważnych awarii). Priorytetowa sprawa jest budowa obwodnicy Wyszkowa wraz ze sprawnym systemem rozproszczenia ruchu.

Respektowanie przepisów prawa ekologicznego przez korzystających ze środowiska

W związku z dostosowaniem prawa polskiego do wymogów UE zmieniono zupełnie przepisy. Nowe prawo ekologiczne nakłada na wszystkich użytkowników środowiska i administrację nowe zadania (np. nowy rodzaj pozwoleń na korzystanie ze środowiska – pozwolenie zintegrowane).

Podwyższenie ekologicznych standardów turystyki

Powiat wyszkowski ma szansę zwiększenia korzyści wynikających z walorów turystycznych. Konieczna jest jednak wyższa dbałość o standardy ekologiczne turystyki.

3. Lista priorytetowych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska na lata 2004 – 2007

W myśl sformułowanych przez Ministerstwo Środowiska *Wytocznych sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym* przyjęte zadania podzielono na:

- **zadania własne powiatu (W)** – pod zadaniami własnymi należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu,
- **zadania koordynowane (K)** – pod zadaniami koordynowanymi należy rozumieć pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym.

Na potrzeby dokumentu wprowadzono także **zadania wspierane (Ws)** – pod zadaniem wspieranym należy rozumieć takie zadanie, którego realizacja leży poza obowiązkami starostwa. Władze powiatu przewidują wsparcie podmiotu realizującego zadanie, przy czym forma wsparcia może

być organizacyjna i/lub finansowa). Zadania wspierane mieszczą się w kategorii zadań koordynowanych.

Listę priorytetowych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska na terenie powiatu wyszkowskiego na lata 2004 – 2007 prezentuje tabela 47.

Zaznaczyć należy, że lista proponowanych przedsięwzięć jest listą otwartą i w trakcie realizacji *Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004 – 2011* może być modyfikowana.

Określenie **listy priorytetowych przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska na lata 2008 – 2011** dokonane zostanie po sporządzeniu pierwszego raportu z realizacji niniejszego *Programu*.

3.5 Poprawa stanu środowiska kulturowego

- dokonanie aktualizacji ewidencji zabytków,
- opracowanie Programu Opieki nad Zabytkami ,
- wykonanie prac konserwatorskich.

3.6 Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców, w tym zmiany w strukturze zamieszkania

- zadania w zakresie poprawy atrakcyjności inwestycyjnej

4.0 REALIZACJA ZADAŃ I PROJEKTÓW

4.1 Planowane projekty i/lub zadania inwestycyjne w okresie 2004-2006⁴³

Cele Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Wyszowskiego realizowane będą ze środków własnych powiatu i krajowych. Czynione będą starania o pozyskanie środków za pomocą programów i projektów współfinansowanych w ramach środków wspólnotowych.

Doświadczenia Powiatu Wyszowskiego w wykorzystywaniu środków przedakcesyjnych w ramach programu SAPARD potwierdzają zdolność do realizacji inwestycji zgodnie z wymaganiami unijnymi.

Planowane inwestycje w zakresie rozwoju dróg powiatowych będą się opierać się na następujących kryteriach:

1. Aktualne możliwości finansowe powiatu,
2. Inwestycja powinna mieć wpływ na rozwój lokalny.
3. Aktualny i rzeczywisty stan techniczny dróg powiatowych (dostosowanie do wymagań technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne),
4. Ważności tych dróg w systemie komunikacyjnych powiatu (w pierwszej kolejności inwestycje powinny być wykonywane na drogach klasy G następnie klasy Z i L),
5. Zrównoważonego rozwoju sieci drogowej w powiecie i dostosowanie tej sieci do nowych wymagań technicznych,
6. Przy wyborze inwestycji uwzględnić:
  - a) zaangażowanie społeczności lokalnej,
  - b) natężenie ruchu

---

⁴³ opracowanie Elżbieta Kulesza Starostwo Powiatowe w Wyszowie

Plan Rozwoju Dróg Powiatowych na lata 2004-2006 przedstawia tabela nr 48.

4.2 **Planowane projekty i/lub zadania inwestycyjne w następnych latach – projekty długoterminowe**

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Wyszowskiego wyznacza długofalowe kierunki społeczno – gospodarczego rozwoju, uwzględnia on nie tylko lata 2004 – 2006 ale również uwzględnia zadania, które będą aktualne w okresie programowania Unii Europejskiej tj., co najmniej do roku 2013.

Realizacja projektów powinna doprowadzić do osiągnięcia stanu rozwoju Powiatu Wyszowskiego..

Planowane projekty w zakresie rozwoju dróg powiatowych przedstawione zostały w Planie Rozwoju Dróg Powiatowych w latach 2007-2013 ⁴⁴ tabela nr 49.

5.0 **POWIĄZANIE PROJEKTU/ÓW Z INNYMI DZIAŁANIAMI REALIZOWANYMI NA TERENIE WOJEWÓDZTWA**

Kierunki i zasady rozwoju powiatu wyszkowskiego wpisują się w dokumenty programowe przyjęte dla gmin powiatu, województwa mazowieckiego i kraju.

1. Plany Rozwoju Lokalnego gmin
2. Planie Rozwoju Dróg Powiatowych na lata 2004-2006
3. Planie Rozwoju Dróg Powiatowych na lata 2007-2013
4. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Wyszowskiego na lata 2001-1015
5. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004 – 2011
6. Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Wyszowskiego na lata 2004 – 2011
7. Program Rozwoju Produktu Turystycznego i Kreacji Marki Obszaru Gmin Dorzecza Nadbużańskiego
8. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 r aktualizacja Sierpień 2005
9. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego na lata 2004 - 2006 (ZPORR) i Uzupełnienie ZPORR - wersja z dnia 17.10. 2005 r. ZPORR Podręcznik Procedur Wdrażania wersja z 29.07.2005

---

⁴⁴źródło Andrzej Jastrzębski Starostwo Powiatowe w Wyszowie

6.0 OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ PLANU ROZWOJU LOKALNEGO⁴⁵

Wskaźniki oddziaływania to długofalowe konsekwencje zrealizowanych inwestycji wykraczających poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów. Dla przejrzystości ujęto tylko te wskaźniki, które będą miały wpływ na szeroko rozumiany rozwój gospodarczy powiatu, poprawę stanu środowiska oraz wzrostu standardu życia mieszkańców.

Wskaźniki mierzalne:

- Ilość gospodarstw agroturystycznych
- ilość nowych obiektów infrastruktury turystycznej,
- ilość nowych obiektów infrastruktury paraturystycznej
- ilość nowych miejsc pracy
- ilość wybudowanych i zmodernizowanych dróg w km
- ilość docieplonych budynków użyteczności publicznej
- ilość wybudowanej sieci kanalizacyjnej w mb
- ilość wybudowanej sieci wodociągowej w mb
- ilość wybudowanych i zmodernizowanych oczyszczalni ścieków
- ilość wybudowanych i zmodernizowanych stacji uzdatniania wody
- ilość wdrożonych programów inicjujących rozwój gospodarczy powiatu

Wskaźniki niemierzalne

- poprawa warunków życia mieszkańców powiatu,
- zwiększenie lokalnego potencjału rozwojowego
- zmniejszenie dysproporcji rozwojowych między obszarami gmin powiatu a terenami rozwiniętych obszarów Polski jak i Unii Europejskiej poprzez zapewnienie mieszkańcom dostępu do podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej o równym standardzie
- poprawa stanu środowiska naturalnego
- aktywizacja społeczna i ekonomiczna mieszkańców gmin powiatu wyszkowskiego
- dostosowanie obszarów gmin do nowych inicjatyw gospodarczych

---

⁴⁵ opracowanie na podstawie Planów Rozwoju Lokalnego Gmin Maria Chmielińska Starostwo Powiatowe w Wyszowie

7.0 PLAN FINANSOWY NA LATA 2004 – 2006)⁴⁶**7.1 PLAN FINANSOWY NA LATA 2004 – 2006****Plan finansowy na lata 2004-2006**

Lp.	Nazwa inwestycji	Wartość inwestycji PLN	Inne koszty / Studium Promocja Projekt techn./	OGÓŁEM PLN	Dofinansowanie		Wkład własny powiatu	Udział		Źródło dofinansowania
					ZPORA / Urząd Marszałkowski	Skarb Państwa		powiatu	gminy	
2005r.										
1	Modernizacja drogi powiatowej 28 552 Olszanka - Sitno - Kręgi dł. 3,105 km	999965,55	14 352	1014317,55	500000	-	499965,55	469965,55	30000	Program Woj. Maz.
2006r.										
2	Modernizacja drogi powiatowej 28 523 Długosiodło - Skarzyn - Czerwin dł. 5,398 km	1 391 227,77	10 980,00	1 402 207,77	911 435,05	140 220,78	350 551,94	175277,00	175275,00	ZPORA
3	Modernizacja drogi powiatowej 28 533 Wyszów - Turzyn - Brańszczyk - Niemiry dł. 5,094 km	1 328 197,48	10 980,00	1 339 177,48	870 465,36	133 917,75	334 794,37	167397,37	167397,00	ZPORA

⁴⁶ opracowanie Anna Anuszevska, Andrzej Jastrzębski Starostwo Powiatowe w Wyszowie

RAZEM 2006 ROK	2 719 425,25	21 960,00	2 741 385,25	1 781 900,41	274 138,53	685 346,31	342674,37	342672,00	
-----------------------	---------------------	------------------	---------------------	---------------------	-------------------	-------------------	------------------	------------------	--

7.2 Ocena sytuacji finansowej Powiatu Wyszowskiego w latach 2003 -2004 z uwzględnieniem planu budżetu na 2005r.

Do przeprowadzenia analizy sytuacji finansowej powiatu Wyszowskiego wykorzystano dane sporządzone przez władze powiatu ujęte w sprawozdaniach Rb-27S, Rb-28S, Rb-NDS za lata 2003 i 2004 oraz w uchwale budżetowej - uchwała Nr XX/152/2004 Rady Powiatu Wyszowskiego z dnia 29 grudnia 2004 roku w sprawie uchwalenia budżetu Powiatu na 2005 rok - późniejszymi zmianami wprowadzonymi uchwałami nr: XXIII/162/2005; XXV/170/2005; XXVI/188/2005; XXVIII/197/2005; XVIII/197/2005; XXIX/203/2005; XXX/208/2005.

Ogólny obraz kształtowania się poszczególnych kategorii finansowych powiatu przedstawia tabela nr 1.

Tabela 1. Kształtowanie się wyników finansowych powiatu w latach 2003 -2005 (w PLN).

Kategoria finansowa / rok	2003	2004	2005
Dochody ogółem	35 891 150	38 649 304	42 077 463
Wydatki ogółem	36 205 412	40 967 556	43 115 619
Deficyt/Nadwyżka	- 314 262	- 2 318 252	- 1 038 156
Deficyt (Nadwyżka)/Dochody (%)	- 0,88	- 6,00	- 2,46

Z porównania tych danych wynika, że w badanym okresie realizacja dochodów i wydatków nie przebiegała równomiernie. Największe dochody powiat osiągnie w roku 2005. W roku 2004 jednostka wykazała największy ujemny wynik finansowy; deficyt w roku 2004 wyniósł – 2 318 252 zł, co stanowiło 6,00 % dochodów. Na rok bieżący powiat planuje deficyt w wysokości 1.038.156 zł, co stanowi 2,46 % dochodów. Dla oceny tego zjawiska konieczne jest porównanie struktury tych wielkości w poszczególnych latach.

Analiza struktury dochodów

Dla potrzeb dokonania analizy wpływu poszczególnych źródeł dochodów na dochody ogółem samorządu należy porównać te kategorie. Porównanie takie przedstawia tabela 2.

Tabela nr 2 Struktura dochodów - powiat wyszkowski

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	Razem
<i>Rolnictwo i łowiectwo</i>	111 695	35 000	36 000	182 695
<i>Leśnictwo</i>	141 078	171 051	177 893	490 022
<i>Transport i łączność</i>	636 289	1 373 874	1 899 970	3 910 133
<i>Gospodarka mieszkaniowa</i>	216 087	538 450	378 115	1 132 652
<i>Działalność usługowa</i>	183 889	227 104	235 222	646 215
<i>Administracja publiczna</i>	1 344 596	2 000 556	2 242 398	5 587 550
<i>Bezpieczeństwo publiczne</i>	2 947 074	2 361 218	2 105 776	7 414 068
<i>Dochody od osób prawnych i innych</i>	344 617	3 073 168	4 362 446	7 780 231
<i>Różne rozliczenia</i>	18 027 066	18 055 997	19 552 159	55 635 222
<i>Oświata i wychowanie</i>	134 368	349 055	453 691	937 114
<i>Szkolnictwo wyższe</i>		0	106 559	106 559
<i>Ochrona zdrowia</i>	1 110 367	1 436 937	1 185 715	3 733 019
<i>Pomoc społeczna</i>	10 504 074	8 774 284	7 662 341	26 940 699
<i>Pozostałe zadania w zakresie polit społ.</i>		86 617	334 858	421 475
<i>Edukacyjna opieka wychowawcza</i>	189 950	165 993	1 334 320	1 690 263
<i>Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego</i>	0	0	10 000	10 000
Dochody ogółem	35 891 150	38 649 304	42 077 463	116 617 917

Z powyższego zestawienia wynika, że ustalony wpływ na kształtowanie się wielkości dochodów powiatu miały przede wszystkim:

- 1.subwencje z budżetu państwa (dział „ różne rozliczenia”),
- 2.dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu opieki społecznej (dział „pomoc społeczna” i „pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej”),
- 3.dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu bezpieczeństwa publicznego i ochrony przeciwpożarowej (dział „bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa”).

4. udział w podatku budżetu powiatu

Ponadto dane zaprezentowane w powyższej tabeli wskazują, tendencje wzrostową dochodów powiatu. Nowa ustawa wprowadziła wiele zmian w finansowaniu zadań powiatu. Ustawodawca odchodzi od zasady dotowania zadań własnych powiatu. Dla zrekompensowania utraconych dotacji i subwencji drogowej ustawa przewiduje zwiększone dochody własne poprzez zwiększony udział w podatku dochodowym od osób fizycznych, nabycie prawa do udziału w podatku dochodowym od osób prawnych, zwiększonego wskaźnika z tytułu wpływów z gospodarowania mieniem Skarbu Państwa. Poprzez wprowadzenie tych zmian zmienia się struktura dochodów powiatu, dochody własne stanowią w nich coraz większy udział.

Zmniejszenie udziału dotacji celowych z budżetu państwa zmniejsza ingerencję państwa w realizację zadań. Udział dotacji celowych z budżetu państwa w dochodach Powiatu Wyszowskiego w roku 2004 stanowił 31,88%, podczas gdy w latach poprzednich przekraczał 50%.

W ostatnich latach popularnym sposobem zwiększania dochodów własnych samorządu jest ubieganie się o środki zagraniczne, zwłaszcza z funduszy Unii Europejskiej. Powiat Wyszowski skorzystał z dofinansowania zadań w zakresie infrastruktury drogowej z funduszy przedakcesyjnych, choć uzyskanie środków z jej budżetu wymaga dobrej znajomości zasad finansowania inicjatyw samorządu terytorialnego, opracowania wymaganych wniosków i przejście przez długą drogę procedur.

O przeznaczeniu środków uzyskiwanych z tytułu subwencji (jej części oświatowej, wyrównawczej i równoważącej) decyduje powiat. Pozostałe, z wyżej wymienionych, stanowią dochody własne powiatu i również o kierunkach ich wydatkowania stanowi samorząd. Utrzymująca się, w przypadku tych dochodów, tendencja rosnąca pozytywnie rokuje na przyszłość, szczególnie biorąc pod uwagę możliwości inwestycyjne jednostki.

Analiza struktury wydatków

Kształtowanie się wydatków Powiatu Wyszowskiego przedstawia tabela 3

Tabela 3. Struktura wykonania wydatków (w PLN).

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	Razem
Rolnictwo i łowiectwo	110 770	35 000	36 000	181 770
Leśnictwo	141 078	217 126	223 746	581 950
Przetwórstwo przemysłowe		0	50 000	50 000
Transport i łączność	1 867 854	4 343 928	3 604 751	9 816 533
Gospodarka mieszkaniowa	46 702	114 914	210 411	372 027

Działalność usługowa	193 967	227 086	235 222	656 275
Administracja publiczna	3 807 700	4 155 227	5 074 274	13 037 201
Bezpieczeństwo publiczne	2 965 174	2 376 218	2 405 776	7 747 168
Obsługa długu publicznego	158 711	232 133	376 668	767 512
Oświata i wychowanie	11 393 182	12 878 802	13 979 214	38 251 198
Szkolnictwo wyższe		0	130 270	130 270
Ochrona zdrowia	1 750 837	2 411 727	1 350 715	5 513 279
Pomoc społeczna	10 620 091	9 829 886	9 545 063	29 995 040
Pozostałe zadania w zakresie pol. społ.		1 009 473	1 189 561	2 199 034
Edukacyjna opieka wychowawcza	3 089 590	3 051 814	4 638 948	10 780 352
Kultura i ochrona dziedzictwa narod.	34 887	70 110	55 000	159 997
Kultura fizyczna i sport	24 869	14 112	10 000	48 981
Ogółem wydatki	36 205 412	40 967 556	43 115 619	120 288 587

Z porównania wielkości kwot wydatków w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej wynika, że najwięcej środków finansowych powiat przeznaczał na oświatę i wychowanie (łącznie z edukacyjną opieką wychowawczą), opiekę społeczną oraz na administrację publiczną. Zaznaczyć również należy wzrost wydatków planowanych na bieżący rok w dziale „obsługa długu publicznego”; ma to swój bezpośredni związek z obsługą zaciągniętych zobowiązań zwrotnych (pożyczki i kredyty) oraz z rozliczeniami z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji.

Szczególne znaczenie dla oceny potencjalnych możliwości inwestycyjnych powiatu ma analiza porównawcza wydatków majątkowych do wydatków ogółem. Porównania takie zawiera tabela 4.

Tabela 4. Struktura wydatków (w PLN).

Wyszczególnienie	2003	2004	2005
Wydatki majątkowe	3 322 275	6 546 831	4 789 843
Wydatki ogółem	36 205 412	40 967 556	43 115 619
Wydatki majątkowe/wydatki ogółem (%)	9,18	15,99	11,11

Zestawione w powyższej tabeli dane pokazują rosnącą tendencję udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem. Powiat Wyszowski, pomimo rosnących wydatków związanych z finansowaniem zadań własnych i zleconych, przeznacza relatywnie również coraz więcej środków na inwestycje. Źródłem pokrycia tych wydatków mają być przychody z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej.

Podkreślić jednak należy, że przy równoczesnym przyroście dochodów własnych powiatu i wydatków, rokowania na przyszłość są pozytywne, szczególnie biorąc pod uwagę planowane inwestycje. Czynniki, które dodatkowo mogą wpłynąć na wzrost możliwości inwestycyjnych powiatu to: zmiana struktury wydatków, intensyfikacja działań wpływających na wzrost dochodów własnych, a także zaciągnięcie zobowiązań zwrotnych.

Projekcja wolnych środków na inwestycje — określenie możliwości inwestycyjnych powiatu

Dla celów niniejszej analizy kategorię „własnych środków inwestycyjnych” przyjęto jako algorytm: dochody ogółem - wydatki bieżące + wydatki na obsługę długu publicznego. Wysokość tej kwoty wskazuje na zdolność powiatu do regulowania zobowiązań z zaciągniętych kredytów (spłaty rat kapitałowych i odsetek) oraz na zdolność do samodzielnego finansowania inwestycji.

Prognozę kształtowania się wielkości tych środków sporządzono w oparciu o następujące dane i założenia:

- 1.kwoty przyszłych dochodów - wg danych przedstawionych przez powiat w "Prognozie długu publicznego sporządzonej na dzień 31 grudnia 2004r."
- 2.kwoty wydatków na obsługę długu publicznego - obejmują tylko odsetki od zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz odsetki od przewidywanych wypłat z tytułu poręczeń i gwarancji,

3.kwoty wydatków bieżących wyliczono w oparciu o niniejszą analizę, tj. przyjęto wskaźnik 90,7% dochodów (udział wydatków bieżących w dochodach ogółem z bieżącego roku; założono, że udział ten będzie stały).

Tabela 5: Projekcja własnych środków inwestycyjnych (w PLN)

<i>l.p</i>	<i>Wyszczególnienie</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
1	Dochody ogółem	38 649 304	41 822 784	42 996 000
2	Wydatki bieżące	34 188 592	37 922 826	38 991 546
3	Wydatki na obsługę długu	232 133	343 676	447 532
4	Własne środki inwestycyjne	4 228 579	3 556 282	3 556 922

Określenie możliwości inwestycyjnych powiatu z uwzględnieniem spłaty zaciągniętych i planowanych do zaciągnięcia zobowiązań.

<i>l.p</i>	<i>Wyszczególnienie</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>
1	Własne środki inwestycyjne	4 228 579	3 556 282	3 556 922
2	Inwestycje zaplanowane	7 187 048	4 789 843	8 649 598
3	Spłata zaciągniętych zobowiązań	1 176 248	1 210 344	1 420 090
4	Możliwości inwestycyjne	- 4 134 717	- 2 443 905	- 6 512 766

Z obliczeń zaprezentowanych w tabeli wynika, że Powiat Wyszowski w latach 2004 – 2006 nie zrealizuje swoich zamierzeń inwestycyjnych bez zewnętrznych źródeł finansowania.

8.0 SYSTEM WDRAŻANIA

System wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego powiatu wyszkowskiego

Przygotowanie większości projektów przewidzianych do realizacji w latach 2004 – 2006 oraz projektu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej Powiatu Wyszowskiego wymaga wielu działań wstępnych tj.: wykonania wszystkich niezbędnych projektów (budowlano – wykonawczych), wykonania audytu energetycznego oraz kosztorysów inwestorskich, wszystkich niezbędnych uzgodnień i uzyskania pozwoleń na budowę. Zakładając uzyskanie dofinansowania ze środków Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego stwierdzić należy, że nie powinno być przeszkód w ich realizacji.

Wdrażaniem Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Wyszowskiego zajmować się będzie bezpośrednio Samorząd Powiatu: Rada Powiatu oraz Zarząd Powiatu. Jednak dla realizacji niektórych zadań konieczna będzie współpraca z władzami województwa oraz sektorem prywatnym (partnerstwo publiczno – prawne).

Celem Samorządu będzie również zaangażowanie w realizację Planu – na zasadach partnerstwa – działających na terenie gmin organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz instytucji kultury.

Prace związane z wdrożeniem projektów współfinansowanych ze środków UE i Europejskiego Obszaru Gospodarczego, dla których beneficjentem końcowym będzie Powiat Wyszowski, będą prowadzone przez Wydział Rozwoju i Wdrażania Funduszy Europejskich Starostwa Powiatowego w Wyszowie, projekty wdrażane przez Powiatowy Urząd Pracy będą prowadzone przez Wydział Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego w Powiatowym Urzędzie Pracy.

9.0 SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ ⁴⁷

9.1 System monitorowania planu rozwoju lokalnego, sposoby oceny planu rozwoju lokalnego,

Sposoby monitorowania i oceny Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Wyszowskiego

Monitoring Planu Rozwoju Lokalnego dotyczyć będzie przede wszystkim kontroli realizacji zadań inwestycyjnych i projektów rozwojowych oraz planowanych wskaźników produktów i rezultatów poszczególnych inwestycji. Monitoring odnosi się głównie do zadań realizowanych w ramach Planu Rozwoju Lokalnego. Monitoring ma służyć:

- ocenie postępu realizacji konkretnych projektów inwestycyjnych a przez to stanu realizacji Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu na lata 2004-2006;
- weryfikacji zgodności osiąganych produktów, rezultatów i osiągnięć z założonymi celami;
- korygowaniu działań, w tym strategii, jeśli nie przynoszą zamierzonych efektów lub jeśli nastąpią zmiany w otoczeniu obszaru objętego Planem Rozwoju Lokalnego;
- ocenie efektywności wykorzystania posiadanych środków pieniężnych;
- wczesnej diagnozie trudności mogących mieć wpływ na realizowane inwestycje, zwłaszcza terminowości ich zakończenia.

Dla projektów Powiatu Wyszowskiego monitorowaniem efektów prowadzonych inwestycji będzie zajmował się Wydział Rozwoju i Wdrażania Funduszy Europejskich. Dla projektów Powiatowego Urzędu Pracy Wydział Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego.

Monitoring polegać będzie m.in. na przygotowywaniu okresowych, rocznych oraz końcowych raportów w trakcie trwania inwestycji. Realizacja tych zadań kontrolowana będzie również przez właściwe jednostki Urzędu Wojewódzkiego oraz inne instytucje zaangażowane w realizację konkretnego programu.

Dla oceny programów, których częścią są projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego rozróżnia się następujące typy ocen:

- *ex-ante* (przed realizacją programu). Uznać można, że ocenę taką przeprowadzono na etapie przygotowywania Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Gminy Zabrodzie. Harmonogram inwestycji sporządzono bowiem w oparciu o lokalne potrzeby oraz plany rozwojowe gminy.

⁴⁷ opracowanie na podstawie Planów Rozwoju Lokalnego Gmin Maria Chmielińska Starostwo Powiatowe w Wyszowie

- *mid-term* (w połowie okresu realizacji). W odniesieniu do Planu Rozwoju Lokalnego na lata 2004-2006 nie przewiduje się oceny w połowie okresu realizacji, gdyż zakończenie większych inwestycji zaplanowano na rok 2006. Ocena taka zostanie sporządzona w przypadku zaistnienia takiego obowiązku.
- *ex-post* (na zakończenie programu). W jej ramach przewiduje się, że po zakończeniu danego projektu - przez dwa kolejne lata, w systemie rocznym sporządzane będą raporty celem weryfikacji rzeczywistych i planowanych wskaźników oddziaływania.
- *on-going* (bieżąca). Ocenie tej podlegać będą poszczególne projekty w trakcie ich realizacji.

Raporty z oceny Planu Rozwoju Lokalnego oraz poszczególnych projektów sporządzane będą zgodnie z zaleceniami Unii Europejskiej oraz ewentualnie innych instytucji zaangażowanych w realizację konkretnego programu.

9.2 Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi,

Czynnikiem gwarantującym osiągnięcie planowanych efektów w wyniku realizacji określonych inwestycji będzie współpraca sektora publicznego z sektorem prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi. Celem samorządu będzie zaangażowanie w/w instytucji – które mogą np. zarządzać projektami po ich zakończeniu - w realizację przedsięwzięć na zasadzie partnerstwa, a w wielu przypadkach również w roli współfinansującego określone zadanie. Partnerstwo publiczno-prywatne dotyczyć będzie zwłaszcza przedsięwzięć nie związanych z infrastrukturą techniczną, jak np. zagospodarowanie szlaku kajakowego na przykład zagospodarowania turystycznego doliny Bugu itp.

9.3 *Public Relations* planu rozwoju lokalnego.

***Public Relations* planu rozwoju lokalnego**

Główną instytucją odpowiedzialną za promocję Planu Rozwoju Lokalnego za informacje i promocję działań realizowanych w ramach PRL i samego planu będzie Starostwo Powiatowe i Powiatowy Urząd Pracy . Wszelkie materiały promocyjne powinny określać m.in. cele realizacji poszczególnych zadań w ramach planu, planowane wskaźniki osiągnięć oraz źródła finansowania projektów. Sposoby promocji inwestycji współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej reguluje Rozporządzenie Komisji Europejskiej Nr 1159/2000 z dnia 30.05.2000 roku w sprawie „Zasad informowania i promocji projektów współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych”.

Celem działań związanych z promocją Planu Rozwoju Lokalnego jest dotarcie do jak najszerszej grupy beneficjentów działań podejmowanych w ramach planu a także instytucji mogących być partnerami w realizacji inwestycji. Grupami tymi są:

- beneficjenci projektów / mieszkańcy gmin powiatu wyszkowskiego
- środowisko przedsiębiorców;
- organizacje pozarządowe;
- partnerzy społeczni.

W ramach promocji Planu Rozwoju Lokalnego podejmowane będą w szczególności takie działania jak:

- strona internetowa Powiatu wyszkowskiego,
- na której znajdzie się Plan Rozwoju Lokalnego,
- ulotki/ biuletyny informacyjne dla beneficjentów (poświęcone wybranym projektom);
- spotkania z potencjalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi w projektach;
- publikacje w prasie (w przypadku wybranych projektów)
- tablice informacyjne .